

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

2

Post. Toon. XXI, 3.

CORNEILLE

VERDEDIGD.

BEHELZENDE

Een Dichtkundig Onderzoek van het Byverdicht-
fel van Thezeus en Dirce in het Treurspel
van EDIPUS van den Heer

P. CORNEILLE,

BENEVENS

Een Onderzoek en Wederlegging van verscheidene
Beschuldigingen, tegen dat zelfde Spel
opgemaakt door den Heer

AROUET DE VOLTAIRE,

En anderen.

HIER KOMEN BY

Eenige byzondere Aanmerkingen, zo over de
Poëzy, als de Nederduitfche Taal en Rymtrant.

DOOR

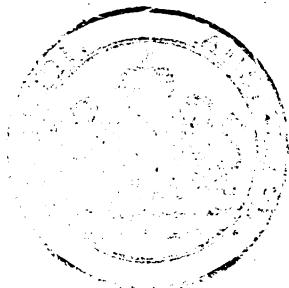
B. HUYDECOPER.

Te AMSTERDAM,
By de Erfg. van J. LESCAIJJE en DIRK RANK,
op de Beursfluis, 1720.

CICERO *Tuscul. Quest. Lib. II. Cap. 2.*

Nos, qui sequimur probabilia, nec ultra id, quam, quod verisimile occurrerit, progredi possumus, & refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia; parati sumus.

CORNEILLE

VERDEDIGD.

EERSTE HOOFDSTUK.

Dienende tot een' Voorrede voor de volgende.

IK beken, dat ik zeer verwonderd was, toen ik de Boekzaal van de maand Mai laastleden in handen kreeg, en in de zelve een zo genaamd Uittreksel van myn vertaalden Edipus vond. De Schryver daar van zegt onder andere fraayigheden, dat hy de manier, op de welke *Corneille* zynen Edipus behandeld heeft, niet onderzoeken zal, om dat dit Spel, nu vertaald zynde, van ieder geleezen kan worden. Voor eerst wil ik wel bekennen niet te verstaan, wat hy met deeze woorden zeggen wil: want waar vindt men in de Boekzaal andere uittreksels als van zodanige boeken, die nieuwgedrukt en by gevolge in ieders handen zyn, en van ieder geleezen kunnen worden? geeft men ons oit uittreksels van boeken die niet gedrukt zyn? Daar en boven kan die geene, die myne vertaaling leest, myne Voorrede ook leezen, want die heeft hy op de koop toe, en zelfs de eene niet zonder de andere. Maar indien ik eene giffing uitien mag, die my zeer waarfchynelyk voorkomt; zo geloof ik, dat de reden, dat die Schryver daar niets van gesproken heeft, zeer wettig is: te weeten, om dat hy'er geen kennis van, noch bekwaamheid toe gehad heeft. Zo hier en daar wat woorden uit myne Voorrede daar neer te plakken, zonder eens te onderzoeken, of zy't zelfde, dat ik'er mede zeggen wil, betekenen of niet;

wat

wat aanmerkingen te maaken, die niet veel om 't lyf hebben, en te zeggen dat en dat deugt niet, zonder daar reden van te geeven; is al het geene myn Berisper gedaan heeft, en een kort en bondig uittreksel van het zyne. Maar my dunkt, dat het ruim zo gevoegelyk geweest zou zyn, een Uittreksel van het stuk zelve, volgens de schikking van *Corneille*, te maaken, en het te behandelen, gelyk de Fransche Boekzaalschryver den Edipus van *Voltaire* behandeld heeft, dan alleen te herhaalen 't geene ik in myne Voorrede zeg: want buiten dat ieder Leezer, gelyk ik my verbeeld, uit myne Voorrede ten eersten zien, waar ik heene wil, en by zich zelf een begrip van myne meening krygen kan; zo zyn aan den anderen kant de minste Leezers bekwaam om een begrip van de schikking van een stuk te krygen, en over de zelve te oordeelen; waarom zy veel noodzaakelyker hadden, dat men hun eene verklaring gegeeven hadt van het geene zy niet verstaan, als van het geene zy zeer lichtelyk begrypen konden. Maar iemand, dit werkje beginnende te leezen, en zich over de grootte van het zelve verwonderende, zal mogelyk denken; is 'er zo weinig zaakelyks in dat kort Uittreksel, waar toe dan een zo lang Antwoord geschreeven? Doch men moet weten, dat ik dit eigelyk niet als een Antwoord op het zelve uitgeeve, schoon het ook zo genaamd kan worden: maar gelyk men uit het Opschrift zien kan, een verdediginge van *Corneille* zelf, tegen wien myn Berisper het ook also sterk schynt op te vatten, als tegen my, schoon hy zulks alleen doet door het aanhaalen van die Fransche Schryvers, die iets tegen dit werk geschreeven hebben. 't Is dan voornaamelyk aan die geene, die het werk van *Corneille*, en niet myne vertaaling, berispen willen, dat ik myn Antwoord richtte. Zyn 'er ondertusschen eenige Leezers, die zich aan het menigvuldig aanhaalen en uitschryven van Fransche woorden, stooten mogten; zo zal ik hier voor af op antwoorden, dat ik zulks met inzicht en voor eerst gedaan heb-

V E R D E D I G D. 5

hebbe, op dat de Leezers, wier minste gedeelte zich in het leezen dier boeken geoëffend heeft, zouden mogen zien, dat alle Fransche Schryvers zo kwaalyk over dit werk niet geoordeeld hebben, als die van mynen Berisfer aangehaald worden: ten anderen, om te bewyzen, dat *Corneille* dit stuk ook voornaamelyk geschikt heeft, naar de wetten, ons van zyne land- en tydgenooten voorgeschreeven. en eindelyk, omdat ik, geen gezag genoeg hebbende, om zelve, en alleenig, al myne Leezers te overtuigen van het geene ik denke, dat van andere bekende Schryvers ten hoogsten noodzaakelyk had: en waar doch zou ik dat anders vinden als by de Franschen, die zo wydloopig over de Tooneelpoëzy geschreeven hebben? ten minsten onze Hollanders, die zich meer en eerder bemoeien met Treurspelen te maaken, als met de Tooneelwetten te leeren, hebben my daar niet of zeer weinig in kunnen dienen, dewyl 'er over die zaaken, buiten het geene de Heer *Pels* gedaan heeft, weinig goeds in het Duitsch tot noch toe geschreeven is. Toen ik myne Voorrede schreef, die al redelyk lang is, om voor een Treurspel geplaatst te worden, hield ik noch veele aanmerkingen over, die ik by my zelve op dit stuk, en dat van *Voltaire*, en voornaamelyk op het Byverdichtsel van dezen *Edipus*, gemaakt had. Ik wil wel bekennen, dat ik naderhand dikwils gedacht heb, de zelve voor altyd onder my, en in de duisternisse te laten berusten; niet geloovende dat *Edipus* nader voorspraak of verdediging noodig hebben zou. Was myn Berisfer zelf gebleeven by myne vertaaling, hy kan verzekerd zyn, dat ik 'er alleen om gelagchen, en hem niets geantwoord zou hebben; gelyk my van veele menschen, aan wien ik in den beginne myne gedachten, van iets ten antwoord te zullen geven, geuit had, evenwel geraaden wierdt. Doch de meeste moeite om *Corneille* te verdedigen, reeds gedaan hebbende, en ziende hier dat de Berisfer zo veele Schryvers, die tegen dit Byverdichtsel geschreeven hebben,

aanhaalt; dacht ik eenigszins verpligd te weezen, dien Franschen Dichter in zyne eer te herstellen: voornaamelyk terwyl 't my aan geene stoffe ontbrak, om de beschuldigingen van *Voltaire* tegen *Corneille*, voor 't meeste gedeelte, in wind en rook te doen verdwynen; waarom ik hem ook zeer weinig ontzien zal, om dus met een aan te toonen, of ik recht gehad hebbe, om op zodanig een' wyze van dien Heer in mynen Opdragt te spreken. Wat het Byverdichtfel belangt, het geene ik daar van zeggen zal, noem ik alleen een Dichtkundig onderzoek, om dat het niet geheel en al van fouten vry is. Ondertusschen zal myn Berisper, hoop ik, niet kwaalyk neemen, dat ik hier en daar van hem ook eens spreek; ten minsten ik verbeeld my, dat hy in dit werkje beter te pas zal komen, als Philoctetes in den *Edipus* van *Voltaire*, of Thezeus in dien van *Corneille*; schoon hy niet als hoofdperfoon ten Tooneele treden zal. Evenwel zal ik hem de eer van den voorrang geeven, en myne Aanmerkingen met hem beginnen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Eenige Aanmerkingen over het uittreksel van Edipus.

DE Schryver schynt by zich zelven zeer kwaalyk te vrede te zyn, dat ik met geen meerder eerbied van den Heer *Aronet de Voltaire*, in myne Voorrede gesproken hebbe; ja dat ik stout genoeg geweest ben om te zeggen, dat dit stuk van *Corneille* zo fraai is, als een dat hy gemaakt heeft; schoon het Byverdichtfel van Thezeus en Dirce door zo veele voornaame oordeelkundigen afgekeurd is. Ik wist niet, dat het eene zo groote misdaad was, van de Fransche Schryveren hier en daar te verschillen; veel minder, dat het myn plicht was, my, met eene eerbiedige stilzwygendheid,
over

over den Edipus van *Voltaire* te moeten verwonderen, omdat eenige Franschen, die dat spel gezien en gelezen hebben, zich in hem een waardig naarvolger van *Racine* en *Corneille* beloofd hebben te zullen vinden. Ik heb in myne Voorrede over dien Dichter geredeneerd, naar't geene hy gedaan heeft, en niet naar't geene hy mogelyk noch doen zal. wanneer ik gezien zal hebben, dat hy een stuk, zo goed als de Edipus van *Corneille*, aan den dag kan brengen, zal ik hem voor eenen der beste Tooneeldichteren erkennen, en hem dien lof, die hem dan waarelyk toekomen zal, niet zoeken te ontnemen: gelyk ik hem dien roem ook niet benyde, dien hy, zelfs in zynen Edipus, op sommige plaatsen verdiend heeft. Myn Berisper zegt, dat hy niet onderzoeken, maar aan het oordeel der kenneren overlaten wil, of het geene in myne Voorrede en Opdragt tegen den heer *Arouet*, gezeid wordt, niet te verre gaat; en of een Dichter, van 't gemeen goedgekeurd, en wiens spel met zo groote toejuiching ontvangen is, verdient, dat die vaarzen, uit mynen Opdragt in de Boekzaal aangehaald, op hem toegepast worden. Ik kan wel zien, dat hy 't niet onderzocht heeft, want anders zou hy my hierin zekerlyk niet tegengesproken hebben. Maar laat hy het Negende en Tiende Hoofdstuk van dit werkje, in de welke ik het zelf onderzoek, met aandacht leezen, en ik geloof dat hy 't zal kunnen begrypen. Of heeft *Corneille*, die niet alleen om één spel van het gemeen goedgekeurd is, maer wien zelfs na zyne dood, komt hem de eerste plaats onder de Fransche Tooneeldichters niet toe, waar aan van veelen met groot recht getwyffeld wordt, de tweede zekerlyk van niemand geweigerd of ontzeid kan worden; *Corneille*, zeg ik, heeft die verdiend, zodanig van *Voltaire* gehandeld te worden? zo was de rechtvaardigheid zelve aan myne zyde, indien ik alleen wilde voorgeeven, dat ik hem met de zelfde maat gemeeten had, met de

welke hy *Corneille* eerst gemeeten heeft. Maar dit zelfs ontken ik: dewyl in myne Berispingen op zyn spel gemaakt, niets is, als dat van ieder toegestemd wordt, ja zelfs dat al van anderen voor my gezeid is, Ichoon ik echter betuige geene van die Berispingen gezien of geleezen te hebben, dan reeds na het afdrukken van myne Voorrede; daar *Voltaire* in tegendeel, in het berispen van 't werk van *Corneille*, meerder zyne eige onkunde, dan *Corneilles* mislagen ten toon stelt. Daaren boven, wat raakt het wel uitvallen van 't vertoonen eens Treurspels, dat, gelyk *Voltaire* zelf bekent, veelyds van de konst en bekwaamheid der speëleren afhangt, indien het werk zelve, op geen honderdste deel na, de proef uitstaan kan? Ik beken, dat, indien men naar de jaaren der Dichteren oordeelen wil, de *Edipus* van *Voltaire* voor dien van *Corneille* naauwelyks behoeft te wyken. maar als men oordeelt, gelyk men oordeelen moet, dat is naar de werken zelfs, doe ik *Voltaire* niet te kort, als ik zyn spel by de Maan, en dat van *Corneille* by de Zon vergelyke; dewyl het onderscheid tusschen beide waarelyk zo groot is, als tusschen nacht en dag. Hy heeft het zelfde onderwerp voor zich gehad, in het Grieksch van *Sophocles*, in het Latyn van *Seneca*, en in het Fransch van *Corneille*; hy onderzoekt en berispt het werk van den Grieksch en Franschen Dichter; en maakt zelfs een stuk, dat veel slechter en gebrekkelyker is, dan een van zyne drie voorgangeren. 't Is te verwonderen, zegt hy, dat *Corneille* die fout (hy spreekt van de harde uitdrukkingen van *Dirce* tegen haare moeder) niet erkend heeft, als alleen om de zelve te verschoonen: en die Schryver, die hier, naar den uiterlyken schyn, zo wel over redeneert, merkt naauwelyks eene fout in *Sophocles* en *Corneille* aan, of hy begaat een' diergelyke in zynen *Edipus*. Doch indien ik dien Dichter zo veel ongelyk gedaan had, hadt hy zulks in zyn tweede Treurspel, *Artemire*, genoeg

konnen zuiveren; indien hy met het zelve slechts den roem, dien hy met Edipus behaald heeft, hadt konnen bewaaren.

In myne Voorrede heb ik zelve bekend, dat ik geloof, dat het Fransch wel iets verloorën zal hebben, en dat het wel beter vertaald hadt konnen worden. Myn Berisper heeft de beleefdheid van daar by te voegen (want men mogt anders denken, dat ik zulks alleen uit eene gemaakte zedigheit geschreeven had) dat hy gelooft, *dat kenners, die deeze vertaaling met het Fransch vergelyken, my hier in niet tegenspreken zullen.* Het is my lief, dat hy ten minsten in ééne zaak van myn gevoelen is. Ik heb, schoon ik geene reden hebbe om my deezer vertaalinge te beklagen, echter noit verbeelding genoeg van my zelve gehad, om my wys te maaken, dat de vertaaling van dit werk, dat in zyne moedertaal zo heerelyk is, het oorsprongkelyke ophaalen kan: want, gelyk men gemeenelyk spreekt, eene vertaaling verliest altyd wat. Evenwel ben ik van gevoelen, dat eene overzetting zo goed gemaakt kan worden, als het oorsprongkelyke zelf, wanneer de fraaiheid van een werk zo zeer niet in de woorden, en sierelyke uitdrukkingen, als wel in de zaaken zelfs, bestaat. Is de myne tot dien top van volmaaktheid niet gesteegen, 't is my leed, en zelfs iets, dat ik niemand betwilten wil. Maar ik wenschte dat myn Berisper zelve eens een gedeelte van dit stuk wilde vertaalen (dat is te zeggen, uit den grond zelve vertaalen, en niet de vertaaling van anderen wat verhauffelen, of verslimmeren, of door een ander laten verbeteren, en de zelve dan op zynen naam uitgeeven, gelyk....) dan zou hy eerst bevinden, welk eene moeite het inhebbe, en wat onderscheid 'er zy tusschen het vertaalen van de vaarzen van *Racine*, of andere Fransche Dichters, en die van den Edipus van *Corneille*. Daar en boven moet hy weeten, dat ik gewoon ben myne Tooneelstukken alleen, en

zonder hulp van anderen te voltooijen, gelyk ik deeze vertaaling ook gedaan heb; en dat'er nooit *Opdragten*, *Bruijlofs-gedichten*, noch andere met mynen naam in 't licht gekomen zyn, die ik zelve niet gemaakt heb. Met deeze bepaaling evenwel omtrent de Tooneelstukken zelfs, dat ik ze alle drie, eer ze 't licht gezien hebben, den een of den anderen, dien ik des kundigachte, en op wiens oordeel ik my volkomen dorst verlaaten, heb laaten leezen; het welk ik niet alleengaarn bekennen wil, maar het zelfs erken voor iets, daar ik myn roem op draag. Evenwel moet ik belyden, dat'er, tot myn leedweezen, in deeze vertaaling een' groote fout overgebleeven is, die ik naderhand eerst gewaar geworden ben. Ik zou ze hier mede wel byvoegen en uitdrukken, indien ik niet alreeds geleerd was, dat het zeer onvoorzigtig is, het geweer van zyn party te scherpen; en zal'er myn Berisper daarom wat naar laaten zoeken. doch het zal my nieuw doen, of die geleerde en oordeelkundige Heer de zelve zal kunnen vinden: schoon ik'er dit zelfs noch wel byvoegen wil, dat het een misflag is tegen de meening van den Franschman, en den geheelen t'zaamenhang van het onderwerp. Hier mede kan hy, indien zyne bezigheden zulks toelaaten, een ledig uurtje of twee doorbrengen.

Onder de Schryvers, die het Byverdichtfel van Thezeus en Dirce veroordeeld hebben, telt myn Berisper den geleerden Heer *Dacier*, als eenen der voornaamste, waarom hy zyne woorden ook geheel naarschryft, gelyk pag. 576. te zien is. Ik zal hier alleen zeggen, dat my die woorden, behoudens de eerbied, die ik aan de geleerdheid van dien Heer, van wien ik bekennen wil, veel geleerd te hebben, verschuldigd ben, onverdraagelyker voorkomen, als alle de berispingen van *Voltaire* op dit zelfde spel, ja als alle de taalfouten die de Heer myn Berisper in zyn uittreksel begaan heeft. Dit zou, om de manier van dien Berisper te volgen, genoeg

ge-

gezeid weezen. maar neen, ik beloof hem, dat ik die woorden van den Heer *Dacier* een voor een wederleggen * zal, en aantoonen, dat de liefde van Thezeus en Dirce het geringste gedeelte van dit Byverdichtfel is. De Abt van *Aubignac*, zegt hy even te vooren, heeft in het jaar 1663. een Dichtkundig onderzoek over deezen Edipus in het licht gegeven, en daar in veele mislagen, kwaade uitdrukkingen, en slechte vaarzen aange-toond. Wat raakt dit myne Vertaaling? heb ik zulks in myne Voorrede ontkend? heb ik my niet genoeg geuit, dat ik mislagen in dit stuk erkenne, en gevonden hebbe? ja heb ik 'er zelfs niet eenen in aangetoond, die tot noch toe, dat ik weete, van niemand aangemerkt was? Doch wat het schryven in 't algemeen betreft, en zulks acht ik ook voornaamelyk op het redeneeren over de schikking van een Treurspel toegepast te kunnen worden, het dunkt my der moeite wel waardig te zyn, te hooren het geen de Heer *De la Bruyere*, in zyn *Discours sur Theophraste*, geplaatst voor de Merk- of Kentekenen van dien Schryver, door hem vertaald, zegt. aldus begint hy: *Je n'estime pas, que l'homme soit capable de former dans son esprit un projet plus vain & plus chimérique, que de prétendre, en écrivant de quelque art ou de quelque Science que ce soit, échaper à toute sorte de critique, & en lever les suffrages de tous ses Lecteurs.* Ik wist van te vooren wel, dat myne Voorrede aan ieder niet behaagen zou: wat myn Berispreker zich van zyn uittreksel beloofd heeft, weet ik niet. Hy toont ons met de woorden van den Heer *Baile*, dat *Cinna* en *Rodogune* de twee fraaiste stukken van *Cornelle* zyn: dat de Dichter zelf zyne stem aan *Rodogune* gaf, maar dat het gemeen aan den kant van *Cinna* scheen over te hellen. *Boileau*, want ik ken geen Schryver, op wiens oordeel, omtrent de werken der Fransche Dichteren men meer staat maaken kan, en zelfs die groo-

te

* Zie het zevende Hoofdstuk.

te vriend en voorftander van de werken van *Corneille*, gelijk hy op verſcheiden plaatzen duidelyk te kennen geeft, (ſchoon men ons ook het tegendeel hier van in de †Boekzaal van de maand Juny deezes jaars, heeft willen wys maaken) leert ons in zyne Dichtkonſt, dat het begin van *Cinna* niet naargevolgd moet worden van iemand, die eere met Tooneelpoëzy inleggen wil. Zo ſchryft hy, *Ch. III. v. 29.*

*Je me ris d'un Auteur, qui lent a s'exprimer,
De ce qu'il veut d'abord ne fait pas m'informer,
Et qui, débrouillant mal une pénible intrigue,
D'un divertissement me fait une fatigue.
J'aimerois mieux encor qu'il declinât son nom,
Et dit, je suis Oreste, ou bien Agamemnon,
Que d'aller par un tas de confuses merveilles,
Sans rien dire à l'esprit, étourdir les oreilles.*

Over welke plaats de Schryver der Aanmerkingen klaar te kennen geeft, dat *Boileau*, dit ſchryvende, het begin van *Cinna* in 't oog gehad heeft. Zo berispt ook de Heer *Dacier* in het zelfde ſpel van *Cinna*, de geduurige veranderingen van het Tooneel; of, om beter te zeggen, de eenheid van het Tooneel, daar het, volgens de zaaken, die daar verhandeld worden, geduurig veranderd behoorde te worden. Dit zyn zyne woorden: * *Dans le Cinna, on est tantôt dans la maison d'Emilie, & tantôt dans le Palais d'Auguste; bien plus, on assiste à un Conseil, que ce Prince tient dans son Cabinet, les portes fermées. Par quel enchantement cela se fait-il?* Ik tracht de waarde van dat Spel hier door niet te verminderen, maar alleenig aan te toonen, dat in dat ſtuk zelve, het welke, volgens den Heer

† Zie het Uittrekſel van de gedichten van den Heere de *Boucorſe*, opgedraagen aan den Wel Edelen Heere van *Kruiningen*, *Droſſaart van Muiden*, enz. 't welk eene vertaaling van de *Fransche Voorrede* is.

* *Remarque 3. sur le Chap. 18. de la Poétique d'Aristote.*

Heer *Baile*, van het gemeen voor het beste van *Corneille* aangezien is, zaaken voorkomen, daar niet alleen van den een of den ander iets op te zeggen valt; maar die van *Boileau* (en welk eenen Schryver!) zelfs voorgesteld worden als iets, dat een Tooneeldichter noodzaakelyk en vooral myden moet. Zyn 'er mede diergelyke in deezen Edipus, het is echter onwederfpreekelyk, dat in den zelve, buiten de fraaiheid der redeneeringen, zo veele konst omtrent de fcnikking aangewend is, als men naauwelyks in eenig ander stuk zoude kunnen vinden: ook weet ik 'er geen, waar in de konst van den Dichter zo noodzaakelyk vereifcht wordt. Buiten dit alles, zal myn Berifper, die, naar ik zien kan, geweldig veel met de Poëzy en andere fcnriften der Franfchen opheeft, niet kwaalyk neemen, hoo ik, dat ik ronduit bekenne, van andere gedachten te zyn, als hy; te weten hier in, dat ik niet blindelings volge alles wat in het Franfch gefchreeven is: en ik geloof, dat de Schryver van de Boekzaal, genaamd *l'Europe Savante*, dien myn Berifper zegt, en ik zelf beken, wydloopig, en met veel oordeel, over den Edipus van *Voltaire* gefproken te hebben, echter zo wel missen kan, als de Uittrekker van myn' halve Voorrede van Edipus. Ik beken hier, dat men my heeft willen doen gelooven, dat deeze twee Schryvers niet meer als ééne perfoon uitmaaken; maar voeg 'er ook by, dat ik zulks niet kan gelooven. Vraagt iemand, waarom? Ik heb de reden reeds gezeid; omdat ik beken dat de Franfche Boekzaalſchryver met veel oordeel over den Edipus van *Voltaire* gefproken heeft. Maar als men my gezeid hadt, dat myn Berifper de Schryver was van het * Uittrekfel van de *Odyſſea* van *Homerus*, in Nederduitsche vaarzen vertaald door den Heer *C. Drofte*; en * dat van de Gedichten van den Heer *J. de Haes*; dat zoude ik gemakkellyk kunnen gelooven. Men hebbe alleen

* Te weten in het Franfch: want in de Duiſche Boekzaal, February 1720. heeft men den Heere de Haes dien lof gegeeven, die em waarelyk toekoms.

leen tien of twalef regels in de Gedichten van den Heer *J. de Haes*, en zo veele in de *Odyſſea* van den Heer *Droſte* te leezen, om het onderscheid tuſſchen deeze twee Dichters te zien: en die Uittrekfels maar eens tegen elkandere te vergelyken, om te zien met hoe veel oordeel die Schryver de zelve behandeld heeft. Doch ik geloof, dat die geene, die de kaart van 't land eenigszins kent, in het leezen dier Uittrekfels gaauw gewaar zal worden, met welk een inzicht die Schryver de zelve gemaakt heeft.

DERDE HOOFDSTUK.

Dichtkundig onderzoek van het Byverdichtſel in deezen Edipus; en wel voor eerſt, ten aanzien van de Hoofdſtoffe.

Voor eerſt beken ik, wañt ik ben niet gewoon anders te ſchryven, als ik denke, dat ik tegenwoordig het Byverdichtſel van Thezeus en Dirce zo goed niet meer keure, als ik in den beginne gedaan heb; ſchoon ik aantoonen zal, als 't my mogelyk is, dat 'er weinig of niets op den perſoon van Dirce te zeggen is. Maar laat ons, zonder aan den eenen of den anderen kant de lyn al te ſterk te trekken, het zelve in dit Hoofdſtuk, ten aanzien van de Hoofdſtoffe, in de volgende op zich zelfs en alleen genomen, onderzoeken en van naby beſchouwen. De Abt van *Aubignac* ſtelt ons voornaamelyk twee zaaken voor, die men in een Treurſpel, omtrent de Byverdichtſels in acht neemen moet. Voor eerſt ſchryft hy: * *Ces Episodes, ou ſecondes Histoires doivent être tellement incorporées au principal ſujet, qu'on ne les puiſſe ſéparer ſans détruire tout l'ouvrage.* Zynetweede Aanmerking beſtaat in deeze woorden; *La ſeconde Histoire ne doit pas être égale en ſon ſujet, non plus qu'en ſa neceſſité à celle qui ſert*

* *Pratique du Theatre, Liv. II. Chap. 5.*

4 *sert de fondement à tout le Poëme ; mais bien lui être subordonnée , & en dépendre de telle sorte , que les évènements du principal sujet fassent naître les passions de l'Episode , & que la Catastrophe du premier produise naturellement , & de soimême celle du second.*

Nu staat ons te onderzoeken , of dit Byverdichtfel die eerste omstandigheid bezit , die gemelde Abt in het zelve vereischt ; en ik beken recht uit van neen : want neemt Thezeus en Dirce weg , de omstandigheden zullen wel een weinig veranderen , maar de Hoofdzaak zelve blyft in zyn geheel ; dewyl noch Thezeus , noch Dirce , en dit is de fout , iets tot het verhaaften van , ja zelfs in 't geheel niets tot de ontkenning doen. Hier tegen heb ik niets in te brengen , als het geen de zelfde Schryver , dus voortgaande , zegt : *Pour éviter cet inconvenient , il faut que la personne , agissante dans l'Episode , non seulement soit intéressée au succes des affaires du Theatre ; mais encore que les aventures du Heros , ou de l'Heroïne , lui soient tellement attachées , que l'on ait raison d'apprehender quelque mal , ou d'esperer quelque bien pour tout le Theatre , & pour les interêts de cette personne étrangère , qui pour lors n'est plus inutilement étrangère.* Indien deeze redenen de eerste zwaarigheid volkomen wegneemen , is 'er niets te berispen in den geheelen persoon van Dirce , dewyl deeze woorden volkomen op den zelve toepasselyk zyn. Om het welke te bewyzen , ik my vleye weinig moeite te zullen hebben. De persoon van het Byverdichtzel , zegt hy , moet deel hebben in het wel of kwaalyk uitvallen der Hoofdzaake. Zulks is volkomen in Dirce , niet alleen omdat zy een' dochter van Layus en Jocaste is , maar omdat zy Edipus zelf , den Hoofdpersoon en eersten Bedryver van het geheele onderwerp , naderhand voor haar broeder kent ; en dien zelfden broeder eindelyk met haare en zyne eige moeder getrouwd ziet : en by gevolg heeft zy zo veel deel in alles als een ander , als Edipus en Jocaste met alle mogelykheid hebben kan. Buiten dat, gaat
by

hy voort, moet alles haar zodanig raaken, dat de aanschouwers zelfs ook voor haaren persoon of hoopen of vreezen moeten. 't Is waar, Dirce komt in den aanvang niet anders voor, dan alleen als minnares van Thezeus: maar we zyn naauwelyks aan 't midden van het tweede Bedryf gekomen, of de Aanschouwer hoort met verwondering, niet alleen dat zy niet vreemd is in de zaak die verhandeld zal worden; maar zelfs schynt het dat alles haar alleenig raakt, wanneer Megare haar het antwoord van haars vaders schim verhaalt, waar uit zy zelve besluit, gelyk zulks ook ten eersten schynt, dat zy het offer verftrekken moet, dat den geest van haaren vader verzoenen, en het welzyn in haar vaderland herstellen zal: waar door zy zelve, niet als hoofdperfoon van alles, maar als een der voornaamste uitvoerers, aangemerkt wordt. Dan hoort men haar niet meer spreken als minnares van Thezeus; dan vergeet zy haare liefde; dan verbant zy haare Staatzucht; dan brengt zy door haare edelmoedigheid en onversaagde stoutheid te weeg, dat alle aanschouwers ten uitersten voor haar leeven beducht zyn. Alle de Berispers van dit Byverdichtfel vallen op de liefde van Thezeus en Dirce: maar blykt het hier uit niet genoegzaam dat de liefde een van haare geringste hartstogten is? ja erkent zy, na het midden van het tweede Bedryf wel andere drijven als alleen de begeerte om door haar bloed haars vaders schim te bevredigen? Doch schoon men nu al overtuigd is, dat Dirce hier niet aangemerkt moet worden, als een perfoon die vreemd is; zal men my mogelyk van een heel anderen kant eene tegenwerping opmaaken, uit de woorden van den geleerden Jesuyt *Rapin*, daar hy schryft: * *Mais outre que l'Episode doit être naturel & jamais recherché; on doit le traiter avec de certains ménagemens. pour ne pas s'exposer à confondre la matiere, ni à l'étouffer par trop d'action.* Het geen de Heer *Dacier* zekerlyk ook gedacht heeft, toen hy die woorden schreef, die ik op hunne

ne plaats een voor een wederleggen zal. Het eenigste, dat men, om deeze beschuldiging eenigen klem te geven, zou kunnen zeggen, is; dat, wanneer Dirce in haaren grootsten iever is, om voor haar Vaderland te sterven, de aanschouwers weinig aan Edipus denken; schoon het waar zy, dat de eerste hoofdperfoon, gaat hy uit het gezigte, echter noit uit de gedachten der Toekykeren gaan moet. Ik werp dit hier alleenig op, omdat ik zie, dat verscheidene Berispiers daar het oog op gehad hebben: doch om die zwaarigheid weder op te lossen antwoord ik alleen, dat deeze eerzucht, die drift, hoe krachtig zy ook op het gemoed van Dirce werke, Edipus in geen en deele kan doen vergeeten, dewyl hy zelve alleen de oorzaak van die drift, en deeze aldus niets anders als een gevolg van de hoofdzaak is. Dit zelve aldus geen mislag zynde, behoef ik, om *Corneille* te ontschuldigen, met *Voltaire* niet te zeggen, dat het een' fout van het onderwerp zelve is. Hoewel het aan den andren kant ook zeker is, dat, gelyk alle stoffen niet even gemakkelyk te behandelen zyn, de fabel van Edipus een der moeilykste onderwerpen voor het Tooneel is, die ons de oudheid nagelaaten heeft.

Maar hoe strydig zyn de oordeelen van de menschen! De Heer *Voltaire* zegt, † dat het onderwerp van Edipus, naakt en zonder Byverdichtsel, slechts stof tot een of twee tooneelen verschaffen kan. De Heer *Dacier* * zegt in tegendeel, dat Edipus, een onderwerp zynde dat verward is, den Dichter stof genoeg uitleveren kan tot een volkomen Treurspel, zonder hulp van een Byverdichtsel. Ik heb op het zeggen van *Voltaire* in myne Voorrede reeds de vryheid genomen van te antwoorden, dat hy de stof, die hy verhandelde, zelf niet verstondt. Op het gevoelen van *Dacier* zeg ik alleenig, dat ik uit zyn schryven wel zien kan, dat het veel lichter is, zyne gedachten

B

ten

† *Dans sa Critique sur l'Edipe de Mr. Corneille.*

* *Sur la Poëtique d' Aristote, Chap. IX. Rem. 22.*

ten over eens anders werk te zeggen, als zelve-zodanig een werk op te stellen. In myne Voorrede heb ik reeds gezegd, dat het Treurspel van Edipus niet ten einde kan zyn; voor dat hy weet, en wel overtuigd is, niet alleen dat hy zyn Vader gedood, maar ook dat hy zyn^r Moeder getrouwd heeft. Hier zou men, gelyk onze twee Fransche Dichters ook gedaan hebben, twee of drie Bedryven mede vullen kunnen. maar als men die stof naakt en zonder Byverdichtfel ten tooneele wilde voeren, zou men zulks moeten doen, alleen met vier perfoonen; deeze zyn, Edipus, Jocaste, Phorbas en Iphicrates (ik reken geen vertrouwden, dewyl de redeneeringen van dat slach van persoonadien meest altyd laf, koud en van weinig of geene aangelegenheid zyn) tenzy men'er Tirezias, of een Priester inbrengen wilde, om den wil der Godden te openbaaren en uitleggen. want Creon by *Sophocles* heeft'er also weinig in te doen, als Philoctetes by *Voltaire*, of Thezeus by *Corneille*. Hierby staat noch aantemerkten, dat Phorbas en Iphicrates, ten minsten een van beide, niet voor het einde te voorschyn kunnen komen, om dus den knoop van het spel tot het laatste Bedryf te rekken. En wie zal, zonder zynen Leezer te verveelen, en malligheden te zeggen, vier, ja byna vyf, Bedryven met de woorden van drie perfoonen vullen? want of Tirezias, of de Priester, zo men eenen van beide al invoeren wil, heeft zekerlyk niet veel te zeggen. Die hier nu met de meeste waarfchynelykheid een of twee perfoonen byvoegen kan, heeft den Lauwerkrans verdiend; en dat is onwederfpreekelyk *Corneille*. *Sophocles* kan ik by hem niet vergelyken, omdat die een geheel anderen trant gevolgd, en in een geheel anderen tyd gefchreeven heeft. een tyd, zeg ik, waar in dat Treurspel als een meesterstuk van dien grooten Dichter aangezien wierdt; daar het onzen tydgenooten, gelyk wy gezien hebben, op het tooneel in 't minste niet heeft kunnen behaagen. Eer

ik

Ik tot de tweede aanmerking van den Abt van *Aubignac* wegens de Byverdichtfels overgaa, zal ik hier alleen noch byvoegen, dat *Cornelle* den perfoon van Dirce alle bygezet heeft, dat haar, niet alleen als niet vreemd maar zelfs als eene doet beschouwen, die in de ontkenning zo veel deel heeft als iemand; en zulks is onwederfpreekelyk, want zolang als de Ontkenning niet gefchiedt, ziet men haar aan als iemand, die reeds van zyn Sterf uur verzekerd is.

De tweede Omftandigheid, die gemelde Abt in eer Byverdichtfel vereifcht, behelst voor eerst, dat des zelfs onderwerp niet gelyk moet zyn aan dat der Hoofdstoffe, noch in de zaake zelfs, noch in de noodzaakelykheid der zaaken. Dit heeft altoos ter wereld geene plaats in het Treurspel van Edipus. Zyn Vadermoord en zyne bloedschande blyven altyd de Hoofdzaak van het werk, en konnen zelfs door niets veranderd, ik laat staan, vergeeten of opgehaald worden. Wat wil men hier dien aangaande fpreken van de Liefde van Thezeus en Dirce? voor eerst, wat gelykenis tuffchen zodanig eene Liefde, en het fchrikkelyk Bedryf van Edipus? ten anderen heeft die zelfde Liefde geene plaats als in het eerste, en in 't begin van het tweede Bedryf. Dirce zelve, die zolang, tot Phorbas Edipus overtuigt, dat hy Layus omgebragt heeft, alle de gedachten der Aanfchouweren tot zich trekt; daar ieder zich aan gelegen laat leggen, en voor wier leeven ieder bedugt is; Dirce zelve, zeg ik, die door haare grootmoedigheid en braafheid alle oogen als op zich alleen haalt, wordt terftond van elk vergeeten, als men weet wat Edipus gedaan heeft, en wie hy is. Zodat het der moeite niet waardig is, meer woorden te gebruiken, om dit Byverdichtfel van deezen kant te dekken. Het moet, vaart de Abt voort, zodanig van de Hoofdzaake afhankelijk zyn, dat de voorvallen en uitkomsten der Hoofdstoffe, die driften, die de perfoonen van het Byverdicht-

fel doen spreken, alleen veroorzaaken moeten. Komt men hier weder met die Liefde, als hoofdstoffe van het Byverdichtfel voor den dag, zo heb ik weder niets te zeggen. Maar aangezien deeze Liefde in het hart van Dirce door eenen anderen hartstogt overwonnen en byna uitgebluscht wordt, volgt het van zelfs, dat haare Liefde daar de hoofdstof niet van is, maar wel haare eerzucht, en die begeerte die ze heeft, om voor haar Vaderland te sterven; welke drift volkomen van de hoofdzake van het geheele onderwerp afhankelijk is: want zo Edipus Layus niet vermoord hadt, zou'er zekerlyk niemand noodig geweest zyn, om de schim van dien Vorst te bevredigen. Zodat dit Byverdichtfel ook omtrent dit punt is, gelyk het zyn moet, naar de stelling van den Abt van *Aubignac* zelf. Eindelyk zegt hy, dat de Ontknooping der Hoofdzake die van het Byverdichtfel mede brengen moet. Zulks is zo duidelyk in deezen Edipus, dat ik'er niets van behoefte te zeggen, om het zelve te bewyzen. Want zo ras als Edipus bekend is, ziet Dirce zich uit dat gevaar verloscht, zonder dat haare eerzucht daarom iets te lyden heeft; en zich in staat ziende om met Thezeus te kunnen trouwen, wanneer ze wil, ziet zy haare staatzucht, en Liefde zelfs voldaan, en by gevolg alle haare driften bevredigd.

Maar myn Berisper, of eenig ander Liefhebber, zal my mogelyk vraagen, om welke reden ik, van het Byverdichtzel spreekende, en het zelve trachtende goed te maaken, alleen van Dirce, en niet eens van Thezeus gesproken heb. wat zal ik veel zeggen? 't is 't best, dat ik maar ronduit bekenne, dat ik geen kans zie, om zynen persoon zo wel te verdedigen, als dien van Dirce. 't Is wel waar, dat hy den Aanschouweren iets groots belooft, als hy zich voor den Zoon van Layus uitgeeft; maar dewyl dit zelve van geene uitwerking is, trek ik myne handen van hem af, en geef hem

over

over aan de bescheidenheid der dichtlievende en oordeelkundige Leezeren. Want in zyn voornemen zelfs van Dirce daardoor in het leeven te behouden, werkt hy niets uit, dewyl haare dood door den Koning en de Koningin zelfs uitgesteld wordt; en alle de zaaken een einde genomen hebben, eer 't'er eens op aankomt. Dit kan ik alleen tot zyn voordeel zeggen, dat hy met meer waarschynelykheid te Thebe is, als Philoëtetes; want deeze komt 'er wel uitdrukkelijk alleen, om eenige Vaarzen in het spel van *Voltaire* op te snyden: daar het heel natuurelyk is, dat eene jonge en schoone Prinses als Dirce eenen minnaar als Thezeus heeft. daarenboven, dat hy veel heldhafter en gevoegelyker spreekt als Philoëtetes, die zo veel te doen heeft met zyne eigene daaden te vertellen, en op het gezelschap van Hercules te roemen, dat hy eenen Koning als Edipus, geen minder Held als Philoëtetes, eene behoorlyke eerbied te geeven, vergeet: daar al het geene van de daaden van Thezeus gezegd wordt, uit den mond van een ander voortkomt. En eindelyk mag ik van hem zeggen, het geen een van onze voornaamste Tooneeldichters van hem voor my getuigd heeft; te weten, dat in zyne manier van redeneren, en in alles 't geen hy zegt, zo schoone en heere-lyke zaaken voorkomen, als men ergens vinden kan.

VIERDE HOOFDSTUK.

Waar in aangetoond wordt, dat de zeden van Dirce in dit Treurspel wel uitgedrukt zyn.

Gesproken hebbende over dit Byverdichtfel ten aanzien van de Hoofdstoffe, en de gemeenschap die ze met elkandere hebben, staat ons nu te onderzoeken, of deeze twee perfoonen van het Byverdichtfel, Thezeus en Dirce, nu zy'er toch in zyn, spreken, gelyk

lyk zy behooren te spreken; en of hun karakter en zeden wel in acht genomen, en naar hunnen staat en jaaren geschikt zyn. Indien een Dichter de zeden van zyne personen wel en duidelyk weet uit te drukken, volgt het van zelfs, dat hunne karakters goed zyn; hoewel ook de karakters wel goed kunnen weezen, schoon de zeden niet wel uitgedrukt zyn. * *Aristoteles* heeft al van de Dichters van zynen tyd getuigd, dat ze de zeden der personen in hunne Treurspelen niet wel uitdrukten; en de Heer *Dacier* † zegt het zelfde van zyne Landslieden, zonder evenwel te spreken van de karakters: want het wel uitdrukken der zeden is eigelyk, gelyk de † Heer en § *Mevrouw Dacier* beide de woorden van *Aristoteles* uitleggen, dat de Aanschouwers, als zy een persoon maar eens hebben hooren spreken, ten eersten een begrip van zynen aard en inborst krygen, en weten kunnen, hoe hy zich in een schielyk voorval, en in tyd van nood, gedraagen zal. Ik zal ook hier weder van *Thezeus* niet spreken, die, zelve niets doende, in dit Treurspel ook geene eigelyke zeden heeft: maar in dit Hoofdstuk alleenlyk aantoonen, dat de zeden van *Dirce* in dit spel volmaaktelyk wel uitgedrukt zyn, bewaarende het nader onderzoek van die zelfde zeden, en haar geheel karakter voor het volgende: verdienende dit wel een Hoofdstuk alleen, dewyl het wel uitdrukken der zeden, zelfs volgens *Aristoteles*, iets is, waar in een' groote konst vereischt wordt, dat den Aanschouweren zeer aangenaam is, en groot licht geeft, en, by gevolge, een Treurspel geene geringe fraaiheid byzet. In het aller-eerste Tooneel van het geheele stuk zyn de zeden van *Dirce* ten eersten klaarblykelyk ten toon gesteld: haare getrouwe Liefde voor *Thezeus*, haare Eerzucht, haare Staat-

Staat-

* In 't zesde Hoofdstuk van zyne *Dichtkunst*.

† Remarque 55. sur le Chap. 6. d' *Aristote*.

‡ Rem. 54. sur le même Chapitre.

§ In haare *Voorrede van de Odysee van Homerus*, pag. 32.

Staatzucht; welke drie in 't algemeen, en welker twee laatste de voornaamste driten zyn, die haar in het vervolg zullen doen spreken. Als zy tegen Thezeus zegt:

*Mag ik u zeggen, Heer, dat zulk een' Liefde niet
Aan zulke een' grootsheid past, als m' in uw' deugden ziet?*

* * * * *

*En ziet gy by geval u van die geen berooven,
Om wie gy zucht, om wie uw hart van liefde brandt,
Uw' deugd alleenig moet meestres zyn van uw' hand.
Zodaange banden, die den snoode en 't kwaad vernéeren,
Zyn dierbre giften, daar de goôn ons meê vereeren;
En 't Vaderland verliest aan haar te veel in nood,
Om Liefde de oorzaak te doen zyn van haare dood.*

geeven die woorden niet klaar te kennen, dat zy van gevoelen is, dat eene edelmoedige Ziel zynen roem om zyne Liefde niet vergeeten moet? kan de aanschouwer daar uit ten eersten niet opmaaken, dat zy niet in twyffel zal blyven hangen, om haare Liefde te vergeeten, indien haare eer haar zulks afvergde? gelyk zy naderhand bevestigt, als Megare haar zegt, dat Layus zyn eigen bloed eischte, om zyne schim te bevredigen. eer zy eens uitgesproken heeft, weet men ten eersten, wat zyde zy kiezen zal; want even van te vooren zegt zy zelve noch duidelyker: *

Dat bunne stem my vry verkiez' tot offerande.

Als zy in het eerste Tooneel weder zegt:

*Het bloed van Layus, daar ik uit gesprooten ben,
Maakt, dat ik niemand hier voor mynen beer erken.*

B 4

toont

* 11. Bedr. 2. Tooneel.

toont zy niet duidelyk door deeze woorden, op welk eene wyze zy naderhand tegen Edipus en haare Moeder spreken zal, wanneer die haar tot een huwelyk met Emon zullen willen dwingen? Haare eerzucht en moedigheid blyken uit deeze woorden:

*De Koning zelf, hoe groot, zal nimmer zich beroemen,
Dat myne lippen hem haar Vorst of Koning noemen.*

Om nu te toonen dat deeze zeden van Dirce goed, dat is te zeggen, met haaren staat overeenkomende en natuurelyk zyn, behoeve ik niet lang naar bewyzen te zoeken. *La grande Regle de traiter les moeurs*, ‡ zegt de geleerde *Kapin*, *est de les copier sur la nature, & sur tout de bien étudier le coeur de l'homme, pour en savoir distinguer tous les mouvemens.* - - - - *Il faut enfin que les moeurs soient proportionées à l'âge, au sexe, à la qualité, aux emplois, & à la fortune des personnes.* Wat zal myn *Berisper* zeggen, als ik beweer, dat dit alles volmaaktelyk in den Persoon van Dirce in acht genomen is? Ten minsten zy is eene van de beweegredenen geweest, die my in myne Voorrede hebben doen zeggen, dat *Corneille* zich in dit stuk zo wel gekweeten heeft, omtrent het uitdrukken der natuurelyke bewegingen van het menschelyke hart in de dringendste hartstogten, dat ik zeer dikwils stil gestaan heb, enz. Hoe naauwkeuriger en scherper men haaren persoon, woorden, gedrag, inzigten, in 't kort alles wat zy zegt of doet, onderzoeken wil, hoe eer men overtuigd zal weezen van 't geene ik zeg.

‡ *Reflexion 25. sur la Poétique en General.*

VYFDE HOOFDSTUK.

*Nader Onderzoek van het Karakter van
Dirce.*

Dirce dan, zeg ik, die ons voorgesteld wordt als eene Prinses van 22. jaaren, in den bloei van haare jeugd en schoonheid, en wier de kroon, die het volk aan Edipus opgedraagen hadt, volgens de natuur toekomt, spreekt, gelyk zodanig een' Prinses noodzaakelyk spreken moet. Ja indien'er niet eenige staatzucht en grootmoedigheid in haare reden gevonden wierdt, men zou het *Cornelle* met meer recht als eene fout ten laste geleid mogen hebben. Men verbeelde zich eene schoone en jonge Prinses, gelyk ons Dirce hier voorgesteld wordt, die zien moet, dat een ander den troon bezit, die haar toe komt; die daarenboven door den zelfden, die in haare plaats regeert, belet wordt, niet alleen een man, dienze bemint, maar zelfs een Koning te trouwen: men verbeelde zich, zeg ik, zodanig een persoon in het bloeijen der jeugd, kan die anders, dan met eenige verontwaardiging spreken van den geenen, wiens persoon zelve hem eigelyk vreemd is, en die daarenboven niets anders tracht, als om hem in alles, wat hy zich het liefste ter wereld acht, gestadig te wederstreeven? Waar toe dient anders, wat eischt anders die wet, die *Horatius*, en na hem *Boileau*, *Pels*, en alle andere Schryvers van Tooneelwetten ons voorstellen, dat men ieder naar zyne jaaren en ouderdom moet doen spreken? Is het niet met de alleruiterste konst, dat de groote *Cornelle* in den persoon van Dirce de driften en oplopendheid der jeugd, met de overweegingen van een ryp en bezadigd oordeel te zaamen voegt? De staatkunde van Edipus is zekerlyk wel gegrond: want, een

26. C O R N E I L L E .

troon bezittende , dien hy weet niet door erffenisse , maar alleen door eene gunst van het volk , daar weinig staat op te maaken is , verkreegen te hebben , en van jongs af hier over eenige spyt in Dirce bespeurd hebbende ; heeft hy groote reden om te vreezen , dat dat zelfde volk , indien Dirce eens met Thezeus kwam te trouwen , en deeze dien troon voor zyne Vrouw met een magtig leger wilde weder eischen , hem daar weder af zou kunnen zetten , gelyk 't hem daar eerst opgezet hadt . Deeze staatkunde vloeit uit de natuur zelve : want het is zeker dat het volk , buiten zyne gewoone ongestadigheid , altyd meer zucht en genegenheid voor een wettigen Erfgenaam , als eenen vreemden Koning heeft . Uit deeze staatkunde van Edipus vloeit weder zeer natuurelyk de hevigheid dier driften van Liefde en Staatzucht , die het harte van Dirce zodanig ontroeren . Want , gelyk het meest altyd gaat , hoe meer deeze twee gedwarsboomd worden , hoe ze feller uitbarsten . Doch het karakter van Dirce is hier omtrent niet alleen goed , dat is natuurelyk ; maar zelfs deugdelyk en gevoegelyk , dat zy , niet tegenstaande deeze twee hartsogten , haar leeven echter verlaaten wil , als het te doen is , om haar volk te bevryden , en haars Vaders schim te bevredigen . Hoedanig haare staatzucht geweest zy , getuigt zy zelve in deeze woorden : †

*En al het geene , daar myn' Staatzucht oit naar stonds ,
Was , dat ik elders voor dees troon een andren vond .*

't Woord van Dwingeland , met welken naam zy Edipus maar eens , en zulks noch niet eens recht uit , noemt , is haar nauwelyks ontvallen , of het schynt haar te berouwen , gelyk ze aanstonds voortgaande dus getuigt ; ‡

's Weerd

† *V. Bedr. 5. Tooneel.*

‡ *II. Bedr. 2. Tooneel.*

't Woord is 'er uit, myn Heer; myn' tong ontspringt de banden

Van eerbied: maar als gy me uw' vriendschap weder toont,

Zal ik belyden, dat dit woord u heeft geboond.

hier mede te kennen geevende, dat ze anders nergens op ziet, als omdat hy haar huwelyk met Thezeus niet wil toestaan. gelyk ze hem naderhand, wanneer ze hem reeds voor haar Broeder kent, nochmaal te kennen geeft, daar zy zegt; *

*Ik beefde vaak, als ik, langs myne ontstelde lippen,
Een woord, dat u met recht verstooren kon, liet glippen.
Ik heb u, zonder schrik, nooit een tieran genoemd,
En wenschte dikwils, dat 'k dat woord wat had verbloemd.
Eene onbekende drift, hoe zeer myn' tanden knarsten
Van spyt, belette my in gramschap uit te barsten:
En dien tieran zelf, dien ik vloekte, had ik aan-
Gezien als Vorst, hadt by my Thezeus toegestaan.*

Wat kon zy meer voldoende zeggen als deeze woorden? waar in zy klaargenoeg te kennen geeft, dat de Liefde alleen oorzaak is, dat zy de paalen van eerbied somtyds te buiten getreden is. Dit zy genoeg, om haare stoutheid tegen Edipus, aan wien zy waarelyk de minste verpligting niet hadt, te verschoonen, ja zelfs om haar karakter in dit deel volkomen goed te maaken, en voor wettig te doen verklaren. Het geen ze tegen haare Moeder zegt, is byna also licht te verdedigen. Die plaats, die den Heer *Voltaire* zo zeer in 't oog steekt, en die hy geheel uitgeschreeven heeft, zal ik hier in het Duitfch ook byvoegen: †

'k Durf

* V. Bedr. 5. Tooneel.

† III. Bedr. 2. Tooneel.

*'k Durf u niet vraagen, of uw hart zich altoos heeft
 Gepraagen naar den raad, dien my uw mond thans geeft.
 Uw tweede huwelyk hadt mooglyk andre gronden.
 Maar 'k durf u zeggen, zo ik 't by my heb gevonden;
 Dat ik in myne Ziel heel andre grondaen vind,
 Alsgy my leert, Mevrouw, al ben ik schoon uw kind.
 Vorst Layus bloed bant wel niet gansch uit myne zinnen
 Het zoet van 't minnen, en zich weer te zien beminnen:
 Maar leert my ook, dat zy onwaardig is, het licht
 Te aanschouwen, die haar' min durft stellen voor haar
 pligt.*

Ik heb in myne Voorrede reeds aangetoond, welk een verkeerden draai de Heer *Voltaire* aan deeze woorden gegeven heeft; dien ik waarelyk niet geloof, dat hy'er aan gegeven zou hebben, indien *Corneille* zelve niet gezeid hadt, dat deeze stoutheid in *Dirce* aanstonds van eenige menschen veroordeeld wierdt. Deeze bekentenis van *Corneille*, zeg ik, heeft een verkeerden indruk van deeze woorden op het gemoed van *Voltaire* gegeven, en 'er hem iets in doen zoeken, dat 'er niet te vinden is. Maar hy hadt uit het geheele karakter van *Dirce* moeten gewaar worden, dat diergelyke woorden tegen haare moeder te zeggen, niet vallen kan, als in eene *Dochter*, die alle deugd en kinderlyke Liefde uit haar harte gebannen heeft. en zeker, die *Dirce* daar mede beschuldigt, beschuldigt haar te onrecht. In den vierden, vyfden en zesden van deeze aangehaalde regels, verklaart zy, dat ze hieromtrent van andere gedachten is als haare moeder; te weten, dat zy by zich zelve overtuigd, en in haar geweten gerust is, dat de pligt van een' vrouw zo wel als van een man is, altyd zyn woord te moeten houden, als men eens zo ver gekomen is, van het zelve te geeven. Eene redeneering, die ook tegenwoordig noch stand grypt, en by alle redelyke menschen noch goedgekeurd wordt, schoon de staatzucht, of andere

in-

inzigten, de Ouders, gelyk wy in dit Treurspel ook zien, dikwils noodzaaken, hunnen kinderen een anderen indruk van deezen pligt in te boezemen. Harder spreekt ze tegen haare Moeder in dit ééne vaars;

Uw tweede huwelyk hadt monglyk andre gronden.

want hier in geeft ze, schoon met duistere woorden, klaar te kennen, dat haar' Moeder tegen haaren pligt gedaan heeft, toen ze met Edipus trouwde, en hem Koning maakte. Als ook in de volgende;

*- - - - Ja gy gaast my het leeven,
Maar wist me een voorbeeld van vergeeten ook te geeven,
't Geen my onschuldig moest verklaaren, schoon'k ontaard
Geheel vergeeten was, dat gy myn' moeder waart.*

En deeze acht ik alleen de woorden te zyn, daar *Corneille* op doelt, wanneer hy van die kleinachting spreekt, met de welke *Dirce* haare Moeder bejegt. Zy zelve doet evenwel omtrent *Jocaste*, gelyk ze van te vooren ook omtrent *Edipus* gedaan hadt; dat is, dat zy, eer ze van haar afscheidt, de zelve eerst om vergiffenis verzoekt.

*Vergeef my midlerwyl deez' stoutheid. 'k wil u spreken
Als dochter; en ik uitme, als Koningin. Het teken
Van zulk een' majesteit, in 't Vorstlyk hart gedrukt,
Leert u genoeg, waar toe die grootsheid ons verrukt.*

Corneille zegt alleen, dat deeze kleinachting van *Dirce* tegen haar' Moeder geen' fout van het Tooneel is, dewyl wy de menschen, die we ten tooneele voeren, niet genoodzaakt zyn, volmaakt en zonder gebreken voor te stellen. Een regel, die zo algemeen is, dat *Corneille* gedacht heeft, dat hy niets anders behoefde

by

by te brengen, om deeze tegenwerping te doen verdwynen. En wat is doch anders de geheele Poëzy, als eene aardige en leevendige schets van menschen en zaaken, gelyk zy in hunnen natuurelyken stand bevonden worden te zyn? *Si les Poëtes se tiennent*, * zegt de Heer Dacier, *dans l'exacte imitation des siecles, dont ils parlent, ils font les hommes semblables, c'est à dire, tels qu'ils sont en effet.* Zulks verstaat zich niet van menschen, die een stil en zacht leeven leiden, en zich niet als met gemeene en huisselyke zaaken bemoeijen. Het Treurspel is eene naarvolging, niet van den blooten mensch, maar van zyne deugden, ondeugden, hartstogten, enz. in 't kort, eene afbeelding en vertooning van eene zaak of uitvoering, die de een of de ander persoon van hoogen staat gedaan heeft. Dat zulk eene vertooning flauw en onaangenaam zou zyn zonder hartstogten, blykt hier uit, dat deeze deziel der Poëzye genaamd worden. *Sans les passions tout est froid & languissant dans le discours*, dit Quinzilien, † het zyn de woorden van Rapin, *parce qu'elles en sont, pour ainsi dire, l'ame & l'esprit. Mais le secret est, de les exprimer selon les divers états, & les differens degrez de leur naissance. & c'est en cette distinction, que consiste toute la délicatesse.* Wil men dan diergelyke rede-neeringen, als deeze van Dirce, voor onverdraagelyke en onvergeeffelyke mislagen uitkryten, gelyk de Heer *Voltaire* getracht heeft te doen; zo moet ik bekenen, dat'er weinig Tooneelstukken zyn, die niet in dat geene, dat'er tot noch toe als alle de fraaiheid van aangemerkt is, gebrekkelyk en onvergeeffelyk zyn. Maar die Berispers hebben met aandacht de Dichtkunst van *Boileau*, die in alles, wat hy behandelt, de natuur alleen volgt, niet geleezen. zo schryft hy, *Cb. III. vers 103.*

Des

* Remarque 3. sur le Chap. 2. d' Aristote.

† Reflexion 36. sur la Poësique General.

*Des Heros de Romans fuiez les petiteſſes.
Toute fois aux grands coeurs donnez quelque foibleſſes.
Achille deplairoit moins bouillant et moins prompt.
J' aime à lui voir verſer des pleurs pour un affront.
„ A ces petits défauts, marquez dans ſa peinture,
„ L' Eſprit avec plaiſir reconnoit la Nature.*

Thans geloof ik, en vley my, dat het gezeide voldoen kan, om te toonen, dat het karakter van Dirce natuurelyk, goed en wel uitgevoerd is. Doch ik zal'er ten overvloede deeze aanmerking noch byvoegen, dat Dirce, gereed ſtaande, gelyk ze zich zelve verbeeldde, om haar leeven tot heil van haar Vaderland op te offeren, in dien ſtaat zekerlyk meer zeggen, en den grond van haar hart met meerder vryheid ontdekken mag, als anders.

ZESDE HOOFDSTUK.

Onderzoek van het Karakter van Thezeus.

Schoon ik den perſoon van Thezeus, ten aanzien van de reden, die hem in dit Treurspel invoert, niet heb willen verdedigen, vind ik my evenwel verpligd, om voor hem, nu hy'er toch in is, naar myn vermoegen te pleiten. doch ik zal my hier zolang niet mede ophouden, en alleenlyk antwoorden op drie beſchuldigingen, die de Heer *Voltaire* tegen hem opgemaakt heeft. Voor eerſt dunkt my, dat hy Thezeus vry onnozel beſchuldigt, daar hy met hem lacht, omdat hy Dirce zelve te kennen geeft, dat hy haar misleid heeft, en haar Broeder waarelyk niet is; maar zulks alleen verzierd heeft, om, of voor haar te ſterven, indien haar Broeder zelve niet te voorchyn komt, of den 'tyd ſlechts zo lang te rekken, tot die ongelukkige Prins zelve voor den

den dag gekomen zou zyn. Het kan Thezeus in zyn voorneemen niet hinderen, dat hy zulks aan haar geopenbaard heeft: want, schoon zy 't zelfs weer aan den Koning, of de Koningin verhaalen wilde, het geen zy echter niet doet, zo hadt Thezeus zulks alleen maar behoeven te ontkennen, of liever, voortegeven, dat dit zelve alleen eene uitwerking van haare liefde was, om daar door haaren Minnaar, of dien beminden Broeder in het leeven te behouden, om dus eene overvloedige stof tot een fraayen woordenstryd tusschen haar en zich zelve opte werpen. De Heer *Voltaire*, zal mogelyk gedacht hebben, en myn Berisper noch zeggen, dat, zyn' be- minde te heeten liegen, weinig met het karakter van Thezeus overeen komen zou: waarop ik alleenig antwoord, dat, daar het op iemands leeven of dood aankomt, die hoffelyke welleevendheid weinig plaats meer heeft. ook zou zodanig een woordenstryd tusschen een Minnaar en zyne Minnaares van geen' minder uitwerking zyn, als een diergelyke tusschen die twee hals- en boezemvrienden van de Aloudheid, Orestes en Pylades; daar Pylades zich by † Thoas, in 't byzyn zelfs van Orestes, met zynen naam noemt, om dus zynen Vriend van de dood te bevryden. Dat Thezeus naderhand, hoorende dat Edipus zelve die geene is, die Layus vermoord heeft, dien ongelukkigigen Vorst in een tweestryd uitdaagt, is iets, waaromtrent hy, volgens den uiterlyken schyn, niet zonder reden van *Voltaire* beschuldigd wordt: te weten, omdat hy, by zich zelve overtuigd zynde, dat Layus zyn Vader niet geweest is, ook geen recht heeft, om zynen moorder te straffen. Evenwel kan ik dit tot zyn voordeel zeggen, dat hy, zich voor den Zoon van dien Koning uitgeevende, zich ook genoodzaakt vindt te spreken, als die Zoon gedaan zou moeten hebben; en dat het beklagen

† *Orestes en Pylades, uit het Fransch vertaald door den Heer M. Bode.*

gen van het ongeluk van Edipus in zynen mond zeer laf en flauw zou geweest zyn: dewyl het Orakel zelve te kennen gaf, dat de moorder van Layus gestraft worden, en het bloed van Layus zynen pligt voldoen moest. uit welk laatste men zelfs zou kunnen goedmaaken, dat hy Edipus dien tweestryd meer pligts als wraakzuchts halven voorstelt; gemerkt hy, zich voor het bloed van Layus uitgeevende, ook genoodzaakt is, den pligt van dat bloed te doen; dat is, den moorder van zynen Vader te straffen. Daarenboven stelt hy hem dien tweestryd niet aanstonds, maar alleen tegen den volgenden dag voor, zich vleijende, dat de waare Zoon van Layus voor dien tyd te voorschyn zal komen; gelyk Tirezias zelve den Koning ook voorspeld hadt, dat die Zoon voor het einde van den dag bekend zou zyn; gelyk 't ook gebeurt: waardoor Thezeus zich van dien tweestryd ontslagen, en Dirce in veiligheid ziet. Myn Berisfer, hoop ik, zal niet zeggen, dat deeze verweering ver gezocht is, dewyl zy uit het onderwerp zelf, en den geheelen t'zaamenhang van het spel, of, om my op zyne manier met een Fransch woord te uiten, *du fond du sujet*, herkomstig is. Ten laatsten schryft de Heer *Voltaire*, *Il épouse Dirce à la fin de la Piece, & ainsi la passion de Thésée fait tout le sujet de la Tragédie, & les malheurs d'Edipe n'en sont que l'Episode.* In deeze woorden blykt zyne onkunde en gebrek van oordeel zo klaar als de dag. Ik ontken voor eerst, dat zy hun Huwelyk op het einde van 't Spel voltrekken. Hoe zou Dirce daartoe kunnen besluiten, terwyl haar Moeder noch legt ter plaatse daar ze zich zelve den doodsteek gegeven heeft? terwyl Edipus, zyne oogen uit het hoofd gerukt hebbende, noch leevende, hun het aller beweegelykste en rampzaligste voorwerp van medelyden en droefheid doet zien? Hoe zou *Voltaire* zelve dit geschreeven kunnen hebben, indien hy het stuk met aandacht en oordeel geleezen hadt? Hy zou, verre

van te gelooven dat Dirce van een huwelyk zou willen hooren, gezien hebben, dat ze haaren Minnaar zelfs niet een enkel woord van Liefde wil hooren spreken.

THEZEUS.

Verdenkt zy my dus? Ach! uw' schoonheid....

DIRCE.

't Is geen tyd,

Als omte zuchten, Heer.

Hoe kan het, zeg ik noch, in iemands gedachten komen, te zeggen, dat zy hun huwelyk voltrekken, daar in 't vervolg geen enkel woord van Liefde meer gesproken wordt? Daar Dirce, van het Tooneel afgaande, duidelyk zegt, dat ze naar Edipus toe gaat, om voor het laatste zyne rampen te helpen beklagen? Daar uit de woorden van de stervende Jocaste, door Megare verhaald, duidelyk te zien is, dat zy kort daar na naar Athene gegaan zyn, en het ongelukkige Thebe verlaten hebben? Het geen ons niet toelaat te twyffelen; of zy hebben hun huwelyk veel liever te Athene dan te Thebe, dat is liever op eene gelukkige dan zo ongelukkige en vervloekte plaats willen voltrekken. 't Is waar dat zy 't in hunne magt hadden: maar zulks is alleen een noodwendig gevolg van de Ontknooping der Hoofdstoffe. en hier blykt, juist recht anders als *Voltaire* voorgeeft, zelfs uit, dat Thezeus en Dirce de uitvoerers van het Byverdichtfel zyn: aangezien de dood van Jocaste en Edipus geen gevolg van de Liefde van Thezeus, of de Eerzucht van Dirce; maar de magt die zy beide thans hebben, om hun huwelyk te voltrekken, in tegendeel een noodzaakelyk gevolg van de Ontwinding der rampen van Edipus, en de dood van Jocaste is. 't geen in het volgende Hoofdstuk noch nader ten toon gesteld zal worden.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

*Waar in de woorden van den Heer Dacier
onderzocht en wederleid worden.*

DEeze woorden van den Heer *Dacier*, van de welke ik al meer gesproken heb, en die myn Berispeer in de Boekzaal aangehaald heeft, om met de zelve de gebrekkelykheid van deezen *Edipus* te bewyzen, zal ik den Leezer hier ook voor oogen stellen. Zo schryft hy: * *l'Amour de Thesée & de Dirce est le plus vicieux de tous les Episodes.* Zulks bewyft hy op deeze manier: *Car non seulement il n'est point partie de l'action; mais il fait seul une action si parfaite & si entiere, que la piece seroit plus supportable, si cet Amour étoit l'action principale, & que l'action d'Edipe, ne fut que l'Episode de cette action.* Een oordeel wzaarelyk, daar ik wel bekennen wil dat ik voor stil staa, en 't geen ik geloof *Voltaire* misleid te hebben. Het zou, zegt hy, verdraagelyker zyn, dat het Bedryf van *Edipus* slechts tot een Byverdichtfel diende van de Liefde van *Thezeus* en *Dirce*: en zulks, omdat dit Byverdichtfel niet alleen geen gedeelte, noch afhankelijk van de hoofdzaake is; maar ook, dat het, op zich zelf genomen, een onderwerp is, dat zo volkomen is, dat het voor eene Hoofdzaake zou kunnen dienen. Ik heb my, in het tweede Hoofdstuk, reeds geuit, hoe onverdraagelyk ik deeze woorden van dien geleerden Heer vinde. Het scheelt den Heer *Dacier* hier mede aan, dat hy, omtrent dit Byverdichtfel, nergens anders om denkt, als om de Liefde tusschen die twee persoonen. Ik verbeeld my, in het onderzoeken van 't karakter van *Dirce* reeds genoeg aangetoond te hebben, dat de Hoofdzaak van het By-

* *Rem. 22, sur le Chap. 9. de la Poétique d'Aristote.*

verdichtfel, niets anders is, als de eierzucht van Dirce. het kan onmogelyk haare Liefde weezen, dewyl zy, al in het midden van het tweede Bedryf, dezelve aan haare Eierzucht opoffert. *Dacier, Voltaire*, myn Berisfer, en anderen oordeelen'er over, als of alle de zwaarigheid van Dirce hier alleen in bestondt, hoe zy haar huwelyk met Thezeus best zou kunnen voltrekken; want zulks zou zy noodzaakelyk moeten doen, indien de Liefde haare hoofddrift was, en haar alleen deedt spreken. In tegendeel is Dirce, van 't vastmaaken van den knoop af, tot de ontknooping toe, nergens anders op uit, als om door haare dood de Thebaanen van dien reeks van rampen te verlosschen. Hoe kan men dan, zonder het minste voor het meeste, en het kleinste voor het grootste te neemen, haare Liefde alleen het Byverdichtfel noemen? De geringste der Aanschouweren zelfs zou zulks kunnen bekrachtigen, dewyl hy in het midden van den knoop, dat is, in de grootste verwarring van het Spel, niet beducht is; dat zy met Thezeus niet zal kunnen trouwen, maar alleen vrees, dat hy haar, die in alles onschuldig is, voor den schuldigen zal moeten zien sterven. Weg dan met die Liefde, die alleen plaats heeft in de redeneeringen van Thezeus, dien ik reeds bekend heb, dat beter uit dit Spel gebannen geweest zou zyn. Dirce in tegendeel vergeet haare Liefde, en verdryft de zelve uit haar harte, zo veel als 't mogelyk is; zy ontvliedt Thezeus, en denkt nergens anders om, en spreekt nergens anders van, als om haars Vaders schim te bevredigen: het welk zekerlyk een gevolg van de Hoofdstoffe is, en zonder de zelve niet volstaan kan. Ja die Liefde zelfs, die zy in het eerste Bedryf voor Thezeus toont te hebben, en die veelen zo onlydelyk voorgekomen is, verheerlykt, dunkt my, in tegendeel haar karakter; dewyl haare grootmoedigheid daar door klaarer uitblinkt, dat zy, zonder zich te bedenken, eene drift, die zo zelden, als zy eens haare wor-

te-

telen gefchooten heeft, naar de reden en gevoegelykheid luisteren en zich bedwingen kan, te beteugelen en te overwinnen weet. Maar maak van die liefde eene Hoofdstoffe, en wat zal'er anders zyn, als twee perfoonen, die elkandere beminnen? maak den Vadermoord en de bloedschande van Edipus tot een Byverdichtfel van die Liefde. . . . Maar 't is te laf, en 't verveelt my meer moeite te doen om iets te bewyzen, dat zo klaar is, als de zon op den middag. Het zy alleen genoeg, dat ik noch eens zeg, dat, volgens de wet die ons de Abt *Aubignac* voorschryft, de persoon van *Dirce*, in dien hartstogt, die haar alleen doet spreken, geheel en volkomen van de Hoofdzaake afhankelijk is, gelyk zulks in den persoon van een Byverdichtfel vereifcht wordt. Laat ons evenwel zien wat de Heer *Dacier* verder zegt. aldus vervolgt hy. *C'est pourtant cet amour, que Mr. Corneille appelle un heureux Episode. Aristote en auroit jugé tout autrement, & il auroit même trouvé que l'Amour ne peut jamais fournir que des Episodes monstrueux à l'Histoire d'Edipe, qui n'est composée que d'incestes, & de parricides, & de toutes sortes d'horreurs.* Indien *Aristoteles* in deezen tyd leefde, zou hy waarfchynelyk van andere gedachten zyn: want het is dien grooten wysgeer niet onbekend geweest, dat men zich in Tooneelstoffs voegen moet naar den aard en inborst van zyne Aanschouweren. De Grieken, zegt de geleerde * *Rapin*, die onder eene burgerlyke regeering leefden, en de alleenheersching vervloekten, vermaakten zich in het beschouwen van den val van Koningen, en den ondergang van magtige huizen, omdat alle grootwording hun tegen de borst was. En zekerlyk dit is 't, daar ons die schrikkelyke Tooneelstoffen, als *Atreus* en *Thyestes*, *Agamemnon*, *Clytemnestra*, *Orestes*, *Edipus*, enz. van daan gekomen zyn. De Engelschen, die, volgens de eigenschap der Eilan-

deren, wreed zyn, beminnen de bloedige vertooningen, gelyk wy alleen in dien deftigen Cato van den Heer *Addison* zien kunnen, daar *Sempronius* door *Juba* eerst op het Tooneel vermoord wordt, en Cato naderhand het lyk van zyn Zoon ook in 't gezigt der Aanschouweren laat brengen. Hoe de Franschen hier omtrent bestaan, kan ik niet beter, als met de woorden van den Franschman zelf uitdrukken. † *Nous sommes, s'chryft hy, plus humains, la galanterie est d'avantage selon nos moeurs, & nos Poëtes ont eux ne pouvoit plaire sur le theatre, que par des sentimens doux & tendres: en quoy ils ont peut-être eü quelque sorte de raison. Car en effet les passions, qu'on represente, deviennent fades & de nul goût, si elles ne sont fondées sur des sentimens conformes à ceux du spectateur. C'est ce qui oblige nos Poëtes, à privilegier si fort la galanterie sur le theatre, & à tourner tous leurs sujets sur des tendresses outrées, pour plaire d'avantage aux femmes, qui se sont érigées en arbitres de ces divertissemens, & qui ont usurpé le droit d'en decider.* Hoe groot! het gezag der Vrouwen in Vrankryk zy omtrent het oordeelen over het Tooneel, weet elk. * *Corneille* spreekt 'er ook op deeze wyze van. *Je reconnus, que ce qui avoit passé pour merveilleux en leurs siecles (hy spreekt van de Ouden) pourroit sembler horrible au nôtre; que cette eloquente & sérieuse description de la maniere, dont ce malheureux prince se crève les yeux, qui occupe tout leur cinquieme acte, feroit soulever la delicateffe de nos Dames, dont le dégoût attire aisement celui du reste de l'Auditoire,* Is 't dan niet beter, een weinig van de regelen, die *Aristoteles* zynen tydgenooten voorgeschreeven heeft, afte wyken (ik zeg niet, de zelve geheel te verwaarloozen) en zynen Aanschouweren te behaagen, dan met den Abt van *Aubignac* alle regelen stiptelyk te volgen, en even-

† *Le P. Rapin, Reflex. 20. sur la Poétique en particulier.*

* *Examen d'Édipe.*

evenwel te mishagen? De * Schryver van de Aanmerkingen over de werken van *Boileau*, heeft ons een aardig woord van *Mr. le Prince* nagelaaten. Deeze, horende dat gemelde Abt zich beroemde, de eenigste van zynen tyd te weezen, die de wetten van *Aristoteles* in zyn Treurspel, *Zenobie* genaamd, en in proze geschreeven, wel naargevold hadt, antwoordde op deeze wyze. † *Je fais bon gré à Mr. d'Aubignac, d'avoir si bien suivi les regles d'Aristote: mais je ne pardonne point aux regles d'Aristote d'avoir fait faire une si méchante Tragédie à Mr. d'Aubignac.* waar uit blykt, dat het volgen der Tooneelwetten alleen de oorzaak niet is, die een Spel doet behaagen, schoon het in het zelve evenwel zeer noodzaakelyk is. doch aan den anderen kant blykt het noch klaarer, dat een spel, waarin de regelen verwaarloofd, de waarschynelykheid vergeten, en waar uit de gevoegelykheid gebannen is, het mooge ten eersten, echter niet lang zal behaagen. Het Byverdichtfel van *Philoctetes* in het stuk van *Voltaire*, hoe wanſchappen en gebrekkelyk het zy, heeft zelfs voornaamelyk te weeg gebragt, dat het zo wel uitgevallen is. 't Is wel waar, dat door het invoeren van mingevalen in alle Treurstoffen de helden der Oudheid hun eigelyk karakter verlooren hebben. maar wat zal men doen, als men zyne Toehooreren anders niet behaagen kan? De Vader *Rapin* is 'er wel tegen, en zegt wel, dat het een misbruik is; maar, vaart hy voort, *je n'ai pas assez de credit, pour m'opposer de mon chef contre un usage si établi.* Wat ons, eenvoudige Hollanderen, belangt, die ons toch een' gewoonte gemaakt hebben, van in alles de Franschen naar te aapen, wy hebben hen ook hier in gevolgd; schoon ik verzekerd ben, dat de Liefde juist het middel niet zy om een Treurspel aan Hollandsche oogen behaagelyk te maaken: te meer, dewyl onze

C 4

Du

* *Mr. Brossette.*

† *Remarque sur le premier vers de l'Art. Poétique.*

Dames zich omtrent het Tooneel zo groot een gezag niet aangemaatigd hebben; en, als ik 't noch in myne keur had, ik geloof niet, dat *Brizeis* in mynen *Achilles* een woord te zeggen zou hebben. Ook bestaat het voornaamste, dat de *Zedekundigen* tegen het Tooneel hebben, in dit misbruik. *Je suis persuadé*, zegt *Rapin*, *que l'innocence du theatre se conserveroit bien mieux selon l'idée de l'ancienne Tragédie, parce que la nouvelle est devenuë trop efféminée par la mollesse des derniers siècles.* Maar 't is al langer geleden, dat diergelyke misbruiken ingevoerd zyn; hoewel die in de laatste eeuwen zekerlyk noch zeertogenomen zyn. *Cicero* zelve heeft 'er al over geklaagd. zo schryft hy: † *Sed videsne, Poëtae quid mali afferant? Lamentantes inducunt fortissimos viros: mollunt animos nostros: ita sunt deinde dulces, ut non legantur modo, sed etiam ediscantur. Sic ad malam domesticam disciplinam, vitamque umbratilem & delicatam cum accesserunt etiam Poëtae, nervos omnes virtutis elidunt.*

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Over het waare inzicht der Tooneelpoëzye, en byzonderlyk van de fabel van Edipus.

MYn *Berisper* zegt in de Boekzaal, dat het blykt, dat ik van 't gevoelen van den Heer *Pels* niet ben, omdat ik de fabel van *Edipus* tot een onderwerp voor het Tooneel verkooren hebbe. Wat hy hier mede zeggen wil, versta ik alzo weinig als al 't andere. Ik zal hier de woorden van *Pels* niet weder uitschryven, omdat ze reeds van mynen *Berisper* in de Boekzaal geplaatst zyn: maar hem alleenig antwoorden, dat ik van 't gevoelen van den Heer *Pels* ben, of niet, naar hy het neemt.

† *Tusculan. Quaest. Lib. II. cap. II.*

neemt. Als hy zegt, dat het inzicht van een Treurspel waarelyk is, om de menschen van het kwaade tot het goede over te brengen, zeg ik, dat ik volkomen met hem van de zelfde gedachten ben, gelyk ik ook geloof, dat uit myne twee andere Tooneelstukken klaar te bemerken is. Maar als hy zegt, dat de schrik, dien hy gevoelt op de verbeelding van het allerrampzaligste noodlot van Epidus, *zyn gemoed niet zuiveren kan van het kwaad, noch brengen tot het goed*, dan beken ik van heel andere gedachten te zyn, als die Heer. 't Is wel waar, dat ons zulks in den persoon van den Edipus van *Corneille* zo klaar niet voorkomt, als in dien van *Sophocles*: dewyl een mensch, wie hy ook zyn moog, door den Franschman niet geleerd kan worden anders te leeven, als zyn Edipus gedaan heeft: daar de Edipus van *Sophocles* door zyne eige nieuwsgierigheid zich die schrikkelijke rampen op den hals haalt. Waar uit noch klarer blykt, dat *Pels* hier den bal jammerlyk misgeslagen heeft, dewyl hy ons duidelyk leert, dat wy hier in het voorbeeld van geene Grieken of Latynen volgen moeten. Doch de al te groote nieuwsgierigheid altyd de oorzaak van de rampen van Edipus blyvende, is het evenveel, of ons die in den persoon van Edipus zelf, of in zynen Vader en Moeder voorgesteld wordt; zy behoudt altyd haare zelfde kracht en uitwerking. Want wie beschouwt den staat van *Jocaste*, die even ongelukkig is als Edipus, die, in zich zelve gaande, niet denken zal; ô *Jocaste*, hadt gy de Goden, door eene alte groote nieuwsgierigheid, niet gevraagd naar het noodlot van uwen Zoon, hy zou zyne Ouders gekend, en, by gevolge, zynen Vader niet dood, noch zyne Moeder getrouwd hebben.

De dood van *Layus*, door zyn eigen Zoon om den hals gebragt; de bloedschande van *Jocaste* met dien zelfden Zoon; de verwoestingen door den *Sphinx* aange-recht; en naderhand de pest, die zo veel duizenden van

menschen te Thebe wegsleepte; wat zyn alle deeze afgryzelykheden anders, als een gevolg van die voorbaarige nieuwsgierigheid van Layus en Jocaste? Zodat het, dunkt my, klaar genoeg blykt, dat het inzicht van dit Treurspel nergens anders op doelt, als om de menschen te leeren, zich der bestieringe des Hemels volkomen over te geeven, en om hen afte schrikken, van door ongeoorloofde middelen zynen toekomenden staat voor den tyd te willen weeten. Dat *Cornelle* zelf zulks ook in 't oog gehad heeft, dunkt my dat klaar te zien is uit zyne schikking en eigene woorden, daar hy zegt en verziert (en hier in ook acht ik zyne konst onverbeterlyk) dat Layus, toen hy van zyn Zoon omgebracht wierdt, op weg was, om die zelfde Goden weder te gaan vraagen naar het noodlot van zyne Dochter, het geen hy deedt buiten kennisse van Jocaste, die hem zulks reeds zeer wyffelyk atgeraaden hadt, noch denkende aan het schrikkelyk antwoord, dat de Goden hem wegens zynen Zoon wel eer gegeven hadden. waar uit men zou kunnen opmaaken, dat Layus die schrikelyke bron van rampen noch hadt kunnen stoppen en dempen, indien hy, door het eerste antwoord afgeschrikt, gelyk Jocaste, die voorbaarigheid om alles te weeten overwonnen, en van zich geworpen hadt: maar zulks niet doende wordt hy door zyne tweede nieuwsgierigheid op die ongelukkige plaats gebracht, daar hy dien onbekenden Zoon in eene engte tegenkomt, en van hem gedood wordt. Zodat deeze nieuwsgierigheid niet alleen de eerste bron is, uit de welke deeze rampen voortgekomen zyn, maar zelfs ook de eenige oorzaak van de vervulling en uitvoering der zelve. Ik weet niet, of men zulks in eenig ander stuk fraaijer zou kunnen vinden. werkende aldus op ons, in den persoon van Edipus het medelyden, in dien van Jocaste, en in de gedachtenisse van Layus, als eenigszins oorzaak zynde van hun ongeval, die schrik, welke *Aristoteles* in een

een goed Treurspel vereifcht; beide in den allerhoog-
 ften graad. De Heer *Dacier* fpreekt van Edipus in zy-
 ne Aanmerkingen over het zelfde Hoofdstuk van de
 Dichtkunft van *Aristoteles*, alwaar die Wysgeer over
 het waare inzicht der Tooneelpoëzye redeneert, (te wee-
 ten pag. 82. van den Parvifchen druk van 't Jaar 1692.
 en niet van den Hollandfchen, gelyk myn Berifper dien
 verkeerdelyk in zyne geleerde Aantekeningen noemt)
 op deeze wyze. *En quelque état qu'un homme puisse être,*
quand il verra un EDIPE, un Philoctete, un Oreste,
il ne pourra s'empêcher de trouver ses maux legers au-
prés des leurs. Dit betreft het medelyden, en de Heer
Dacier haalt, nevens Edipus, noch twee voorbeelden
 aan. Maar als hy fpreekt van den fchrik, die de harts-
 togten zuivert, vergenoegt hy zich alleen met het voor-
 beeld van Edipus. *Par exemple*, fchryft hy, *il n'y a per-*
sonne, qui en voyant l'EDIPE de Sophocle n'appren-
ne à corriger en soy la temerité & l'aveugle curiosité;
car ce sont les seules causes de ses malheurs, & non pas
ses crimes, voilà quelle est la pensée d'Aristote, & quel
est le but de la Tragédie. Even eens fpreekt die zelfde
 Schryver noch op eene andere plaats over dit Treurspel:
C'est la curiosité aveugle & temeraire, zegt hy, *‡ qui*
fait le malheur d'EDIPE, & le dénouement de la
pièce. Plutarque appelle fort bien cette curiosité un desir
intemperant de tout savoir, & un torrent qui entraîne
toutes les digues que la raison lui oppose. Noch op eene
 andere plaats, daar hy aldus redeneert: * *Quand nous*
lisons aujourd'hui les Eumenides d'Eschyle, nous ne sommes
pas fort touchés, parce que ce qu'il y avoit de plus ter-
rible, n'arrivoit de la décoration: mais quand nous lisons
l'EDIPE, nous ne pouvons nous empêcher de fremir,
& de sentir les mêmes mouvemens de terreur & de com-
passion, que sentoient ceux qui le voyoient représenter sur
 leur

‡ Remarque 22. sur le Chap. 17. d' Aristote.

* Rem. 2 sur le Chap. 14

leur Theatre, parce que le terrible naît du sujet, & non pas de la decoration. 't Is echter Dacier alleen niet, die zulks met my in dit Tooneelonderwerp gevonden heeft. De oordeelkundige *Jesuyt Rapin*, gesproken hebbende over die zelfde uitwerking van het Treurspel, en zulks mede volgens de stelling van *Aristoteles*, † zegt ook: *C'est par cet Art admirable que l'EDIPÉ de Sophocle, dont Aristote parle toujours comme du modèle le plus achevé de la Tragedie, faisoit de si grands effets sur le peuple d'Athenes, lors qu'on le représentoit.* Schoon ik met twee getuigen volstaan kan, zal ik my echter noch van een derden bedienen, wiens gezag alleen my genoeg zou wezen, om myne zaak staande te houden, al had ik geene andere bewyzen ter wereld. Deeze is de Heer de la Bruyere, wiens woorden hier volgen: * *Ces passions encore favorites des Anciens, que les Tragiques aimoient à exciter sur les theatres, & qu'on nomme la terreur & la pitié, ont été connues de ces deux Poètes: Oreste dans l'Andromaque de Racine, & Phedre du même Auteur, comme l'EDIPÉ & les Horaces de Corneille en sont la preuve.* Al dit aanhaalen van plaatsfen uit Fransche Schryvers zal veele Leezers mogelyk niet aangenaam wezen; schoon het lekkere beetjes voor den mond van mynen Berisper zouden zyn, indien zy hem van een anderen kok opgeschafft wierden: doch ik heb de moeite genomen van deeze woorden hier in te lassen, omdat ik hoop dat ze by mynen Berisper van meer gewigt en gezag zullen wezen als de mynen. Maar hadt hy zelve kennis, om over diergelyke werken te oordeelen, gelyk hy ons wel zou willen doen gelooven, ik twyffel niet, of hy zou zulks lang aangemerkt hebben; te meer dewyl hy dit spel zo dikwils, en met zulk een aandacht geleezen, en uitgepluift heeft. Doch het is ieder niet gegeven, alles te verstaan wat hy leest.

NE-

† *Reflex. 19. sur la Poétique en particulier.** *Caracteres ou moeurs de ce Siecle, Tom. 1. pag. 95. dern. Edit.*

NEGENDE HOOFDSTUK.

Naauwkeurig onderzoek van de Berispingen van Voltaire, op den Edipus van Corneille gemaakt.

Dewyl die geene, die zich de vryheid aanmatigt, van eens anders werken te onderzoeken en te berispen, geene reden heeft, om zich te beklagen, indien weder een ander eveneens met de zynen leeft; zo zal ik hier een naauwkeurig onderzoek doen op die berispingen, die de Heer *Voltaire* op den *Edipus* van *Corneille* gemaakt heeft. Van zyn Spel zelf zal ik hier niets, of ten minsten zeer weinig spreken, hebbende daarvan in myne Voorrede reeds genoeg gezeid; behalven dat ik voor het grootste gedeelte slechts eene herhaaling zou moeten doen van het geene de Schryver van de Boekzaal, *l'Europe Savante*, en die van *le Journal Historique, Politique, Critique & Galant*, daar reeds over aangemerkt hebben, in welke beide ik zeer gegronde en fraaye zaaken gevonden heb. Ik zou 'er mogelyk noch wel eenige aanmerkingen by kunnen voegen, maar daar de meenigte van mislagen zo groot is, komt het op geen half douzyn aan. Alleen moet ik zeggen, dat het my aangenaamer geweest zou zyn, indien de eerste deezer twee Schryvers den nieuwen *Edipus* niet by dien van *Sophocles*, maar by dien van *Corneille* vergeleken hadt; dewyl deeze twee, buiten datze in eene taal geschreeven, en byna tydgenooten zyn, ook meerder gelezen worden, en bekend zyn. 't Is my echter lief, dat hy dien Grieksch Dichter eenigszins in zyne eer hersteld heeft, in de welke hy zekerlyk door *Voltaire* beledigd was. De Heer *Corneille*, voor wien *Voltaire* wel zegt meerder achting te hebben als voor *Sophocles*, is echter ruim zo veel beledigd als de ander: om het welke aan te toonen ik zeer weinig moeite hebben zal, en zal de

Dicht-

Dicht- en Oordeelkundige Leezer zulks ras gewaar worden, indien hy met my de beschuldigingen tegen dien Hoofddichter naauwkeurig naargaan en onderzoeken wilt. Is niet genoeg, hier en daar met eenigen lof van *Corneille* te spreken, zyne eige zedigheit in het onderzoeken van dat werk geduurig aan te haalen, en zyne onmagt kwanfuis te belyden: en ondertuffchen zodanige berispingen te boek te stellen, die geen anderen grond hebben, als de bedilzucht en het gebrek van oordeel des berispers. ja waar van eenige ik zelfs vast stellen durve van dien Schryver, tegen zyn beter weten aan opgesteld te zyn. Maar veele menschen, die, of geene kennis hebben, of de moeite niet hebben willen neemen, om deeze berispingen met aandacht te onderzoeken, en met het oorsprongkelyke van *Corneille* te vergelyken, zyn hier door verblind geweest, dat zy gedacht hebben, dat *Voltaire* zekerlyk een wonder van zynen tyd, en de grootste Dichter en schranderste oordeelkundige zyner eeuwe moet zyn, omdat zyn Spel voor eerst aan het gemeen volkomen behaagd heeft; en hy, het zelve naderhand uitgeevende, stout genoeg geweest is, om een oordeelkundig onderzoek op *Sophocles* en *Corneille* met het zelve aan den dag te brengen. 't Schynt zekerlyk wat groots te weezen voor een jong Poëet van 20 jaaren, zo veele misflagen in die twee Puikdichters gevonden te hebben. Maar 't is al geen goud wat'er blinkt, schoon het veeler oogen verblind heeft: en zo myn Berisper zelve in staat is, om een vooroordeel, dat hy opgevat schynt te hebben, van zich te werpen, zal hy by zich zelve haast overtuigd weezen, dat die woorden in mynen Opdragt en Voorrede, die 't schynt dat hy tot noch toe niet wel heeft kunnen verduwen, zeer wel toepasselyk zyn op den Heer *Voltaire*, dien Dichter, van het gemeen goedgekeurd. Hy neeme my dan, bid ik, niet kwaalyk, dat ik hem van te vooren waarschouwe, dat ik de onkunde van *Voltaire*, dien ik tot noch toe eenigszins ontzien heb, volkomen in het licht zetten zal, en aantoonen,

nen, dat drie vierdedeelen van de beschuldigingen tegen *Corneille*, geen mislagen in dien Dichter, maar jammerlyke mistaflingen van hem zelf zyn. Ook kan niemand my zulks kwaalyk afneemen, voor eerst, omdat ik my verbeelde, voor *Corneille* pleitende, eene zeer goede zaak te verdedigen; en ten anderen, omdat ik, *Corneille* in zynen ouden luister herstellende, myne eige ver-
taaling, door de welke ik eenigszins recht op dat Spel ge-
kreegen heb, dien zelfden dienst zoeken te doen.

Pag 23. * schryft hy, om zyne Berispingen te be-
ginnen: *Il faut avouer que Thésée jouë un étrange rôle pour un Heros, au milieu des maux les plus horribles dont un peuple puisse être accablé:* te weten, omdat hy in dien staat Dirce noch over zyne Liefde onderhoudt. Ik zal hier dien zo genaamden misflag van *Corneille* niet ver-
schoonen, door het aantoonen, dat *Voltaire* in zynen *Philoctetes* den zelfden, of eenen noch grooter begaan heeft: ik zal hier ook de Liefde zelve van *Thezeus* en *Dirce* niet onderzoeken, want zulks is reeds geschied: maar alleen aantoonen, dat *Thezeus*, zelfs in dien benaauwden pesttyd, zeer gevoegelyk en redelyk van zyne Liefde spreekt. Het zyn geene laffe minneklagten noch ydele *Helaazen!* die men uit zynen mond hoort. Hy zoekt zyn' minnaares, van wier hart hy volkomen verzekerd is, en die hy tot noch toe buiten kennis van *Edipus* en *Jocaste* bemind heeft, hier toe te beweegen, dat zy hem verlof geeve, hunne Liefde aan den Koning te ontdekken, haar ten huwelyk te verzoeken, en, getrouwd zynde, die plaats, daar zy dagelyks door de pest bedreigd wierden, te verlaten, en een' veilige schuil-
plaats in zyn gebied te *Athene* te zoeken. Want hy zegt zelve duidelyk:

*Maar laten wy te zaame ons bergen, door de banden
Van't huwelyk vereend, t'zaam vluchten uit deez' landen.
Of*

* Van den *Amsterdamschen Druk*, by *Nic. Violet*.

*Of zou de Vorst my zulks wel weigeren, als gy
Uw' Liefde in 't openbaar vereeren wilt aan my?*

Wat dunkt den Leezer? behoorde Thezeus zich in dien pesttyd over zodanig eene liefde te schaamen? of is het in tegendeel de pest zelve alleen, die hem beweegt, om op die wyze over zyne Liefde te spreken? Ik zal hier het geene hy verder tegen Thezeus en Dirce zegt, stilzwygende voorby gaan, om niet te herhaalen het geene ik reeds tot hunne verdediging bygebragt heb.

Pag. 25. *Pour Jocaste, dont le role devoit être intéressant, puisqu'elle partage tous les malheurs d'Edipe, elle n'en est pas même le témoin. elle ne paroît point au cinquième Acte, lorsqu'Edipe apprend qu'il est son fils. en un mot, c'est un personnage tout à fait inutile, qui ne sert qu'à raisonner avec Thésée, & à excuser les insolences de sa fille.* Ik wil hem gaarn toestaan, dat het zeer gevoegelyk zou geweest zyn, dat Edipus en Jocaste zich noch eens by elkandere op het Tooneel vertoonden, nadat zy beide volkomen van hun ongeluk verzekerd waaren: maar dewyl de droefheid van Jocaste waarschynelyk zo groot moest geweest zyn, dat ze weinig woorden zou hebben kunnen uiten, zou zy 'er alleen geweest zyn, om zich voor het oog der aanbouwen den doodsteek te geeven: een' vertooning, die ik geloof dat *Corneille* met voordacht gemyd heeft, rekenende het storten van bloed onder die dingen, die wel verhaald, maar niet gezien mogen worden: daar en boven is Jocastes tegenwoordigheid op het Tooneel by *Corneille* zo noodzaakelyk niet, als by *Voltaire*, dewyl de laatste haar in 't geheel niet missen kan, al was 't maar alleen om het verhaal aan te hooren, dat de Priester haar doet van de wyze, op de welke Edipus zyne oogen uitgerukt heeft. Ook dunkt my, dat de manier, op de welke Megare by *Corneille* haare dood verhaalt, niet minder krachtig is, als het gezigt, dat

Vol-

Voltaire zynen Aanschouweren daar van gegeven heeft; buiten dat het genoeg bekend is, dat men zodanige ver-
tooningen zo veel myden moet, als 't mogelyk is; en
indien zy in het laatste op het Tooneel is, moet zy 'er
noodzaakelyk sterven, tenzy men haar al die ongeluk-
ken wilde doen overleeven, het geen zelfs eenigszins
tegen de waarschynelykheid sryden zou. Als men *Edi-
pus* met schrik over zyn ongeluk hoort spreken, dat
hy met zyne Moeder getrouwd is, kan men zulks niet
overdenken, of het zelfde ongeluk van *Jocaste* speelt
ons zo sterk in den zin, als of zy 'er tegenwoordig was.
Met hoe krachtige woorden drukt zy haare droefheid uit,
wanneer ze *Edipus* voor den moorder van haar eersten
man kent? Met hoe leevendige verwen schildert ons de
Dichter het laatste oogenblik van haar leeven af, daar zy,
onderricht zynde, dat die zelfde *Edipus* haar Zoon is,
zich van het leeven berooft? Waaromtrent men aan-
merken kan, dat een Dichter, die de bekwaamheid
heeft, om in een verhaal zynen aanschouweren iets zo
leevendig voor oogen te stellen, minder te beschuldigen
is als een ander, wanneer hy iets voor het oog verbergt,
dat de toekykers gaarn hadden willen zien. *Dont le
rôle devoit être interessant*, zegt hy. Met deeze woor-
den wil hy, naar allen schyn, te kennen geeven, dat haar
persoon en redeneeringen van weinig belang en uitwer-
king zyn. doch ik geloof dat het meer aan *Voltaire* als aan
Corneille scheelt, indien hy de kracht van *Jocastes* re-
denen niet heeft kunnen begrypen. Met welk een recht
hy haaren persoon verder geheel onnoodig noemt, weet
ik mede niet. Ze doet niets anders, zegt hy, als wat
met *Thezeus* te redeneeren, en de onbeleefdheden van
haare Dochter te verschoonen. Als men alle de persoo-
nen, die 'er niet meer in te doen hebben als zy, wil uit-
neemen, wie zal 'er dan overblyven? Haare redeneerin-
gen met *Thezeus* zyn van de uiterste noodzaakelykheid;
en geschieden zelfs op orde en verzoek van *Edipus*:

en wat het verschoonen van haare Dochters onbeleefdheid aangaat; hieromtrent doet zy niets anders, als het geeñe eene redelyke moeder behoort te doen: gelyk in haar geheel karakter niets anders als redelyk en deugde-lyk voorkomt.

Van Edipus spreekende, zegt hy: *Il commence par vouloir marier une de ses filles, avant que de s'attendrir sur les malheurs des Thebains.* Deeze woorden zal hy uit het stuk zelf van *Corneille* niet waar maaken. Die schrandere berisper heeft niet overdacht, dat Edipus Di-
mas, reeds voor het begin van het Spel, naar Delphos gezonden heeft, om Apollo raad te vraagen omtrent den bedroefden toestand zyner Onderdaanen. Daarenbo-
ven is hy geen aanmaarter van dat huwelyk. hy staat het alleenig toe, zelfs na eene langduurige overweeging, of het voltrekken van een huwelyk in zo droevig een tyd wel gevoegelyk zyn zou; gelyk blykt uit zyne eerste woorden, *I. Bedr. 2. Toon.*

*Myn' Dochter in dien staat naar 't vrolyk echtaaltar
Te leiden, is de goön en hunne gramschap boonen.*

Hier blykt ten eersten zyne liefde voor het volk, en zyne eerbied voor de Goden, aan welk laatste *Voltaire* niet eensgedacht heeft. maar, dewyl de bygeloovigheid in een persoon van 't aloude Heidendom wel palt, voegt hy'er, om zich te troosten, als of dit huwelyk zelf een voorteken van de gunst der Goden was, deeze woorden by:

*Het schynt my echter, of zy ons meër goedheid toonen
't schynt my te spellen, dat ons Delphos in het end
Een gunstig antwoord geeve, en trooste in onze elend.*

Van deeze woorden bedient zich *Thezeus*, en ontdekt hem zyne Liefde; 't geen hy, om die zelfde reden noch niet hadt durven doen.

Cependant, vaart hy voort, *comme il falloit bien dire* an premier Acte quelque chose du sujet de la piece; on en touche un mot dans la cinquieme scene. Toen hy dit schreef, was hy al vergeeten wat hy in het derde Tooneel gelezen hadt; daar Edipus, om den Aanschouweren een klaar begrip van den staat van zyn Ryk te geeven, aan Cleantus verhaalt, op welk eene wyze hy Koning geworden is, en hoe kwaalyk Dirce zich daat over van jongs af te vrede getoond hadt. In het vyfde Tooneel, zegt hy, roert men slechts één woord van de Hoofdstoffe aan. Waar toe dient tóch dit verkleinen der zaaken? daar Edipus en Jocaste wyd en breed over het kind, te vondeling geleid, de dood van Laytus, en de gramschap der Goden redeneeren. Doch geen overtuigend bewys van de waare oorzaak dier rampen konnende vinden, gaan zy naar Tirezias; om door hem, zelfs uit den mond der schimme van Layus, te hooren, het geen de Goden aan Dimas niet hadden willen openbaaren.

Pag. 26. *Il me semble qu'il doit croire plutôt, que les Dieux sont satisfaits, que Jocaste ait étouffé un monstre au berceau.* Als *Voltaire* zo redeneert over 't geeue Edipus hadt behooren te denken, mag ik ook wel zeggen, dat hy zelve hadt behooren te denken, dat de Goden, voorzeid hebbende, dat die gruweldaaden geschieden moesten, niet wel te vrede konden zyn, wanneer zy van een mensch in huij voortneemen verhindert wierden. Maar 't geen het gesleeper oordeel van dien Heer noch klaarer in 't licht zet, is deeze aanmerking, die hy'er zelve byvoegt; *Et vraisemblablement*, zegt hy, *ils n'ont prédit les crimes de ce fils, qu'afin qu'on l'empêchat de les commettre.* Als hy noeh gezeid hadt, dat Edipus zulks ook hadt behooren te denken, ik zou 't hem vergeeven. Hoe kan iemand gelooven, dat de Goden die rampen voorzeid hebben, met inzicht om ze te beletten, daar het zeker is; dat dat raadvraagen al-

leen de oorzaak is, dat ze geschieden moesten? Myn Boekzaalschryver zal mogelyk het zelfde gedacht hebben, toen hy die woorden van den Heer *Pels* aanhaalde, niet konnende begrypen, dat in de fabel van *Edipus* te vinden zy, dat men door de zelve geleerd kan worden, zyne alte groote nieuwsgierigheid naar het toekomende te maatigen. ten minsten *Voltaire* zou ons hier wel willen wys maaken, dat die nieuwsgierigheid in *Layus* en *Jocaste* een goed werk geweest zy; gelyk 't zekerlyk geweest zou zyn, indien zy daar door dien ongelukkigen Zoon, en zich zelfs, van die rampen hadden kunnen bevryden. Maar blykt het tegendeel niet zonneklaar uit de uitkomst der zaaken? ja zyn alle die gruweldaaden niet alleenig een gevolg en een' straffe van die alte groote nieuwsgierigheid? Want zonder de zelve was *Edipus* onder de oogen van zyne Ouderen grootgemaakt, en zou derhalven den eenen niet gedood, noch de andere getrouwd hebben. doch zulks is op zyne plaats reeds genoeg beweezen.

Vervolgens vind ik eene redeneering, die noch kant noch wal raakt. zo schryft hy: *Jocaste soupçonne avec aussi peu de fondement, que les Dieux punissent les Thebains de n' avoir pas vangé la mort de Layus.* En waarom zonder grond? om dat *Voltaire*, denk ik, dien niet heeft kunnen peilen. Maar kan hy eene andere oorzaak bedenken, aan de welke *Edipus* en *Jocaste* die gramschap van de Goden met meêr waarschynelykheid konnen toeschryven, ik zal zyne gaauwheid pryzen,

- - - *Et erit mihi magnus Apollo.*

maar zie eens, hoe hy voortgaat: *Elle pretend qu' on n' a jamais pu vangé cette mort.* Op deeze stelling (die in de woorden van *Jocaste* niet eens te vinden is) bouwt hy deeze geestige en verstandige vraag; *Comment donc peut elle croire, que les Dieux la punissent de n' avoir pas*

pas fait l'impossible? O groote geest! hadden uwe zinnen niet uit speelen geweest, gy zoudt zekerlyk begrepen hebben, dat Jocaste den spyker net op zyn hoofd geslaagen hadt; dat de dood van Layus, niet gewroken zynde, waarelyk de oorzaak van de gramschap der Goden was, ja zelfs, dat zy waarelyk gestraft wierden om iets, dat zy niet hadden kunnen doen; hoewel die ommogelykheid in de woorden van Jocaste niet uitgedrukt is. maar ik geloof dat *Voltaire* zyne Berispingen op het eerste Bedryf gemaakt heeft, eer hy het tweede geleezen hadt. Ondertusschen zal ik hier de woorden van Jocaste zelve by voegen, om den Leezer te laten oordeelen:

*Non, non, de tant de maux Thebes n'est assiégée,
Que pour la mort du Roy, que l'on n'a pas vengée.
Son ombre incessamment me frappe encor les yeux.
Je l'entens murmurer en toute heure, en tous lieux,
Et se plaindre en mon coeur de cette ignominie,
Qu' imprime à son grand nom cette mort impunie.*

Ze zegt wel, dat de dood van Layus niet gewroken is, maar niet, dat zulks eene onmogelykheid was. In tegendeel is het Edipus, die haar zulks, om zich te ontschuldigen, ten antwoord geeft. zo spreekt hy;

*Pourrions nous en punir des Brigans inconnus,
Que peut-être jamais en ces lieux on n'a vus?*

Waar uit men zien kan, hoe verward hy in zyn berispingen te werk gegaan, en hoe noodzaakelyk het zy, alles wel te onderzoeken, eer men iemand vryspreken of beschuldigen wil.

Met noch al minder grond, volgens het schryven van *Voltaire*, antwoordt Edipus weder op deeze woorden: te weten, als hy zegt, dat hy op die zelfde plaats, daar

94 C O R N E I L L E

daar Layus omgebragt is, tegen drie roovers gestreeden heeft, waar van hy 'er twee gedood, en een gekwetst heeft. *Edipe*, zegt hy, *n' a aucune raison de croire que ces trois voyageurs fussent des Brigans, puisqu' au quatrième Acte, lorsque Phorbas paroît devant lui, il dit;*

*Et tu fus un des trois que je sus arrêter
Dans ce passage étroit qu' il falut disputer.*

Hier uit zou men kunnen begrypen, dat Edipus, deeze twee vaarzen spreekende, reeds vergeeten was, dat hy hun in 't begin den naam van roovers gegeven hadt. maar waarom voegt hy 'er niet by, dat Edipus, zo ras hem te binnen schiet, dat Phorbas een van die drie geweest is, aanstonds uitroept, *C' est un de mes Brigans, &c.* Waar uit blykt, dat hy noch van de zelfde gedachten was. Maar, zegt *Voltaire*, *S' il les a arrêtez lui-même, & s' il ne les a combattus que parce qu' ils ne vouloient pas lui ceder le pas, il n' a point du les prendre pour des voleurs.* Hier verziert hy, om zynen Berispinge eenigen schyn te geeven, weder iets by de woorden van *Corneille*. Edipus spreekt van *arrêter*, en van *disputer le passage*; maar voegt 'er niet by, *qu' ils ne vouloient pas lui ceder le pas*. Dit laatste zou te kennen geeven, dat Edipus begeerd hadt, dat deeze drie reizigers voor hem uit den weg gegaan waren; 't geen hy gansch niet zegt. *Arrêter* betekent wel, iemand in zynen weg aandoen en ophouden; maar het betekent met alzo veel eigenschap, iemand, van wien men eerst aangedaan wordt, van zich weeren, en te rug doen deizen: en *disputer le passage* geeft niet kennen, of Edipus die reizigers, dan of die reizigers Edipus eerst aangedaan hebben. Daarenboven is 't zeer waarschynelyk, dat *Nicander*, voor *Layus* gaande, Edipus eerst heeft willen dwingen voor zynen Koning te wyken; zo omdat hy met een Koning op weg was, als omdat hy Edipus, dien

dien hy niet kende, alleen zag. Nu zal Edipus mogelijk gedacht hebben (schoon ik dit niet verzekeren kan) dat deeze roovers aldus slechts een voorwendfel zochten, om verschil met hem te krygen, en aldus handgemeen te worden. Daarenboven wordt Edipus in zyn gevoelen, dat zy roovers geweest zyn, met veel schyn bevestigd door het verhaal van Phorbas, dat zyn Koning ook door roovers omgebracht is; uit welk zeggen Edipus zich vast verbeelden moet, dat'er in dien tyd roovers omtrent die streek geweest zyn. Dit zelfde zeggen van Phorbas loft noch eene zwaarigheid op, daar *Voltaire* geen weg mede geweeten heeft. zo schryft hy: *Edipe avoué à Jocaste, qu'il s'est battu contre trois inconnus au tems même & au lieu même ou Laius a été tué: Jocaste sait que Laius n'avoit avec lui que deux compagnons de voyage. Ne devoit elle dans pas soupçonner que Laius est peut-être mort de la main d'Edipe?* Ik antwoord ronduit van neen. Doch ik moet hier den Leezer (met verlof van mynen Berisfer) eerst verwittigen, dat de Heer *Voltaire*, om zyne berispingen dien schyn te geeven, dien ze anders niet hebben zouden, hier weder een klein streekje gebruikt heeft: *Edipe*, zegt hy, *avoué qu'il s'est battu contre trois inconnus*, als Edipus zo gesproken hadt, zou *Jocaste* zekerlyk achterdocht hebben moeten krygen; maar hoor hem zelf spreken, en zie het ondercheid dat'er tuschen beide is.

*Si vous m'avez dit vrai, peut-être ai-je moi-même
Sur trois de ces BRIGANS vagné le Diadème.
Au lieu même, au tems même, attaqué seul par trois.*

Hy spreekt niet van *inconnus*, hy spreekt van *brigans*, en dat *attaqué seul par trois*, bevestigt myne gissing, dat *Nicander* Edipus eerst heeft willen dwingen te wyken. Ik antwoord dan op die vraag van *Voltaire* volko-

men neen. Jocaste heeft zestien jaaren achter een niet beter geweeten, of haar Gemaal is door een hoop roovers aangerand, en omgebragt; hoe kan zy dan gedachten krygen, dat Edipus zulks gedaan heeft, omdat hy haar verhaalt, dat hy op dien zelfden tyd en plaats alleen tegen drie roovers gestreeden heeft? Ja al noemde haar Edipus den juistten dag, dat Layus omgebragt is, noch zou zy zulk achterdenken met geene reden konnen opvatten, zich verzekerd houdende, gelyk reeds gezeid is, dat haar man door roovers om den hals gebragt is. En hier uit vloeit zelfs zeer natuurelyk dat Edipus zich vleijen kan, die zelfde roovers, die Layus vermoord hadden, gestraft, en 's Konings dood aldus gewrooken te hebben. Waarom het mede niet zonder reden is, gelyk *Voltaire* zegt, dat hy Phorbas met den moord van Layus beschuldigt, en hem daar van zoekt te overtuigen, juist als hy zelfs van hem overtuigd wordt, dat hy 't zelve gedaan heeft.

TIENDE HOOFDSTUK.

Zynde een vervolg van het Onderzoek van de beschuldigingen tegen Corneille.

P Ag. 27. Schryft de Heer *Voltaire*: *Jusqu' à la fin du quatrième Acte il n'est pas dit un mot de la mort de Layus, qui pourtant est le sujet de la piece.* Op deeze wyze kan men van een goed Schryver zeggen alles wat men wil. de Leczer hebbe slechts het Treurspel van Edipus eens op te slaan, om te zien, of het waar is. Zie onder anderen II. Bedr. 3. Toon. en III. Bedr. 4. en 5. Toon. en het geheele vierde Bedryf, uitgenomen het eerste Tooneel. *Les Amours de Thésée & de Dirce*, vaart hy voort, *occupent toute la scène.* Dit is volkomen tegen de waarheid, en zyn beter weeten geschree-

schreeven, indien hy het geheele stuk slechts gelezen hebbe. Ook heb ik reeds aangetoond, dat niet de Liefde, maar de eierzucht die drift is, die Dirce na het midden van het tweede Bedryf doet spreken.

Op de zelfde Bladz. zegt hy: *Mais il est bien étrange, qu' Edipe se souvienne après seize ans de tous les traits de ces hommes.* Ik zal hier de woorden van Edipus, zo wel van dien van *Corneille*, als van dien van *Voltaire*, byvoegen; om den Leezer zonneklaar voor oogen te stellen, of hy zynen Vooorganger hier omtrent heeft verbeterd. aldus spreekt Edipus by *Corneille* van *Layus* :

*Le second, je l'avouë, avoit un grand courage,
 Bien qu'il parût déjà dans le panchant de l'âge;
 Le front assez ouvert, l'œil perçant, le teint frais.
 On en peut voir en moi la taille & quelque traits.
 Chauve sur le devant, mêlé sur le derriere,
 Le port majestueux, & la demarche fiere.
 Il se défendit bien, & me blessa deux fois,
 Et tout mon coeur s'émût de le voir aux abois.
 Vous palissez, Madame!*

By *Voltaire* spreekt Edipus op de volgende wyze:

*L'un d'eux, il m'en souvient, déjà glacé par l'âge,
 Couché sur la poussiere, observoit mon visage;
 Il me tendit les bras, il voulut me parler.
 De ses yeux expirans je vis des pleurs couler.
 Moimême en le perçant, je sentis dans mon ame,
 Tout vainqueur que j'étois.... vous fremissez, Ma-
 dame!*

Voor eerst is het beste, dat de Edipus van *Voltaire* in deeze zes regels zegt, alleen eene naarmolging van *Cor-*

neille. Maar, eer ik verder gaa, zal ik eerst antwoorden op het geene hier in dien Puikdichter berispt wordt. *Voltaire* kan niet begrypen, dat Edipus de weezens en gestalten dier drie perfoonen zestien jaaren heeft kunnen onthouden: geen wonder, want hy doet hem dat zelfde geval, schoon by hem maar vier jaaren geleden, geheel vergeeten. *Cela est-il moins étrange?* Edipus, dat geval aanzieude als een der voornaamste en loffelykste van zyn leeven, heeft daar naderhand zeer dikwils om gedacht: en 't is zeer natuurelyk dat men eene zaak lang onthoudt, wier geheugenis ons kittelt en vermaakt. zelfs leert de ondervinding, dat eene zaak van het allerkleinste belang, als zy ons in den beginne wat lang in de zinnen speelt, zich vœltyds zodanig in de geheugenisse indrukt, dat we de zelve, veele jaaren daar na, tot de geringste omstandigheden toe, verhalen kunnen. hoe veel te meer dan iets, dat men zyn best doet, om altyd te onthouden? Maar Edipus zelve antwoordt genoegzaam op deeze Berispingen van *Voltaire*; maar 't blykt, dat die Heer de moeite niet genomen heeft, om alles tegen elkandere te vergelyken. Zo spreekt hy:

*'k Ben 't niet vergeeten, men. geen zestien jaaren
wryven*

*Het schoon geheugen van zo heerlyk een' daad
Zo ras uit myn' gemoed, daar 't ingeschreeven staat
Met onuitwischaare inkt. en heb ik onder 't sryven.
Geen tyds genoeg gehad, myn' woedende partyen
Ter degen te bezien; 'k had tyds genoeg daar toe,
Tien 'k hem werflaagen bad; daar 'k zelfs aanschouwde,
hoe*

Gy noch alleenig leefde, en zwomt in uwen bloede.

Cornelle is in alle zyne karakters en schilderyen een zynlyk naarvolger van de natuur zelve; en dit is de eerste

ste eigenschap, die in een goed Dichter vereischt wordt. *Voltaire* heeft daar de minste kennis niet van, gelyk zulks blykt uit zyne aangehaalde woorden.

L'un d'eux (zegt hy) — *observoit mon visage,*
Il me tendit les bras, il voulut me parler.

't Is kinderlyk. Dat *Edipus* een onbekenden schrik in zyn harte gevoelde, toen hy zyn Vader vermoorde, is recht, is natuurelyk: dewyl de natuur dikwils gemoedsbeweegingen in ons veroorzaakt, die ons onbekend zyn, en die wy nergens weeten aan toe te schryven. Dat *Layus*, van zynen zoon, hoewel onbekend, vermoord wordende, mede iets diergelyks by zich zelve gevoeld heeft, zou kunnen zyn; dat 'er traanen uit zyne itervende oogen vloeiden, is begrypelyk; maar dat hy zynen moorder met tedere oogen aanzag, hem zyne armen toereikte, en met hem spreekende wilde, is onbegrypelyk, is onnatuurlyk. Voornamelyk als zulks eens uitwerking van het vaderlyke hart, gelyk hier, betekenen wil. Wat zou hy aan *Edipus* gezeid hebben? wist hy, dat hy zyn zoon was? neen. Was 'er middel voor een van beide om zich bekend te maaken? neen. Wist hy zelfs wel eens, dat hy een zoon in 't leeven had? neen. Wat dan? ten minsten ik kan niet begrypen wat die tekenen, die *Layus* aan zynen moorder gaf, beduiden willen. *Corneille* zal zelden missen ons in allerlei gevallen eene leevende schets te geeven van die beweegingen, die het menschelyke hart in de zelve het krachtigste gevoelt. Uit de zelve komen zyne redeneeringen voort, die hy zynen persoonadien in den mond geeft. ook dient een goed Dichter noodzaakelyk het hart des menschen, en die ontroeringen die ieder byzondere hartstogt in het zelve veroorzaakt, wel te kennen. Die deezen weg inslaat, betreedt, kan hy hen niet inhaalen, ten minsten van verre de voetschappen van *Homerus* en *Kirgilius*.

Hier

Hier voegt hy aanstonds by; *Et pour rendre la chose encore moins vraisemblable, il ajoute;*

On en peut voir en moi la taille & quelque traits.

Cen'étoit point à Edipe de parler de cette ressemblance; c'étoit à Jocaste, qui ayant vécu avec l'un Et avec l'autre, pourroit en être bien mieux informée, qu'Edipe, qui n'a jamais vû Laius qu'un moment en sa vie. Als of't'er op aan kwam, of de een een duimbreet langer of korter, de ander wat dikker of wat dunner, of de een wat bloozender, de ander wat bleeker van aangezigt geweest waar. Edipus spreekt van de gestalte en houding van Layus; die men lichtelyk gewaar worden kan, schoon men iemand voor de eerste reize van zyn leeven ziet. Maar't blykt dat *Voltaire* het waarfchynelyke zo weinig als't natuurlyke gekend heeft.

Il faloit, zegt hy een weinig leeger, que Corneille ou n'eut point lû du tout Sophocle, ou le meprisat beaucoup, puisqu'il n'a rien emprunté de lui, ni beautez, ni défauts. Om te toonen dat *Voltaire* *Corneille* met weinig oordeel geleezen, of deeze zyne berispingen met veel kwaadwilligheid opgesteld heeft, zal ik hier op alleenig antwoorden met de woorden zelfs van *Corneille*, in zyn Onderzoek op zyn eigen Edipus, het geen *Voltaire* zeekerlyk geleezen heeft. Zo schryft hy; *Ces changemens m'ont fait perdre l'avantage que je m'étois promis, de n'être souvent que le Traducteur de ces grands génies, qui m'ont précédé.* Is de zedigheid van *Voltaire* in het berispen van *Corneille* niet zeer groot? en heeft die Dichter, van het gemeen goedgekeurd, wel verdiend, dat die woorden uit mynen Opdragt op hem toegepast worden?

Al weder wat fraais. *Comment se peut-il faire, vraagt hy, qu'Edipe ait seul tué Laius, Et que Phorbas, qui a été blessé à côté de ce Roy, dise pourtant, qu'il a été tué par des voleurs?* Hoe langer hoe geestiger. Dit is te zeggen, om het met weinig woorden in goed Duitsch uit

uit te drukken; *Hoe is het mogelijk dat Phorbas zich met een logen heeft kunnen of durven behelpen?* waarfchynelyk omdat hy gedacht heeft, dat een logentje om bestwil geen kwaad mogt. Voorts om welke reden hy zulks gedaan heeft, hadt *Voltaire* weder van *Corneille* zelfs kunnen leeren, daar *Jocaste* aldus tot *Thezeus* spreekt, IV. Bedr. 2. Toon.

*Befchaamd dat drie van één zich overwonnen zagen,
Twee van het licht beroofd, de derde zwaar gewond,
Heeft Phorbas zich bediend van deeze list en vond,
Om dus zyn roem, en dien van zynen Vorst te spaaren.*

Edipus zegt, dat hy *Layus* niet vermoord kan hebben, omdat *Phorbas* altyd gezeid hadt, dat hy door roovers omgebracht was. Daarop antwoordt *Jocaste*, *C'est un conte, dont Phorbas, &c.* *Edipus* wift noch niet, dat *Phorbas* zulks alleen verzierd hadt; maar de aanschouwer wift het wel: want *Jocaste* hadt zulks al van te vooren aan *Thezeus* bekend gemaakt, gelyk uit de zo even aangehaalde vaarzen blykt. Waarom men dat zeggen van *Jocaste*, *C'est un conte, &c.* niet aanmerken moet als eene prompte uitvinding van haar, om daar door de zwaarigheid, die *Voltaire* hier vindt, op te loffen. Want de aanschouwers zulks weetende, en die zelfde of diergelyke woorden uit den mond van *Jocaste* verwachtende, blykt het, dat de dichter hieromtrent ook naar de kunft gehandeld, en die wet waargenomen heeft, die ons leert, dat alles van langfaamer hand bereid moet worden, om den aanschouwer niet te fchielyk te overvallen: dewyl alles, wat hem alte fchielyk en onverwacht voorkomt, van hem voor onwaarfchynelyk en alte gemaakt aangezien wordt. en zo zou het ook hier mede gegaan hebben, indien het gemoed der Toehooreren niet van te vooren bereid was, om diergelyke woorden te hooren.

Pag. 28. *Au cinquième Acte Edipe, honteux d'avoir épon-*

épouſé la veuve d'un Roi qu'il a maſſacré, dit qu'il veut ſe bannir & retourner à Corinthe, & cependant il envoie chercher Theſée & Dirce, Pour lire dans leur ame, &c. Et que lui importent les ſourdes trames de Dirce?
 Zulks hadt hy al weder van *Corneille* zelf kunnen leeren. *Edipus* zegt in 't begin van het vyfde Bedryf:

*'k Wil, voor myne eige ruſt, dees Rykſtroom wel verlaaten;
 Maar wil men met geweld my bannen uit deez' ſtaaten,
 'k Zal my zo wrecken, enz.*

En zulks is zeer wel te begrypen. *Edipus* zegt dat hy den troon vrywillig en uit zyne eige beweeging verlaaten wil, maar dat hy, indien hem iemand daar toe met geweld wilde dwingen, den zelve niet ongewroken verlaaten zou. Maar de oorzaak, waarom *Corneille* *Edipus* zulks doet zeggen, dat is de kunſt van den Dichter, heeft *Voltaire* niet begreepen. Hy toont eenigszins, doch weinig, misvertrouwen te hebben op *Thezeus* en *Dirce*; maar *Phorbas*, dien hy volkomen mistrouwt, doet hy 't eerſte by hem komen. Zulks is natuurelyk: doch de Dichter doet het, volgens zyne gewoone kunſt, tot een ander einde dienen: te weten, om *Phorbas* met waarſchynelykheid op het Tooneel te doen komen; zo ras *Edipus* *Iphicrates* geſproken zal hebben. Dit zyn die kunſtſtreken, die *Corneille* zeer gemeen, maar *Voltaire* geheel onbekend zyn. tot dien zelfden einde ontbiedt hy *Thezeus* en *Dirce*, doch met zulk een haast niet, omdat die niet eerder te voorſchyn behoeven te komen, als wanneer hy *Phorbas* ook geſproken zal hebben, en volkomen van zyn ongeluk overtuigd is. Als *Voltaire* zich maar eenigszins in de Tooneelwetten geoeffend hadt, zou hy gemerkt hebben, dat *Corneille* zulks voornaamelyk gedaan hadt, om die les wel in acht te neemen, in de welke ons voorgesteld wordt, dat men, om de kunſt te voldoen, altyd zorg behoort te draagen, dat de Aanſchouwers

wers weten, om welke reden de Speelers van het Tooneel gaan, en 'er weder opkomen.

Eindelijk ben ik met *Voltaire* gekomen tot dat geene, dat zekerlyk onder het voornaamste van dit Spel geteld moet worden; dat is, daar Edipus volkomen van zyn rampzalig noodlot overtuigd wordt. *Il me paroît*, zegt hy, *qu' Edipe apprend avec trop de froideur son affreuse aventure.* 't Is my wel bekend, dat *Voltaire* de eenigste niet is, die hier over zodanig een oordeel geveld heeft: maar ik twyffel ook, of dlt zeggen welgegrond is Naauwelyks hoort hy den naam van den Berg Cythéron uit den mond van Iphicrates; of hy roept aanstonds met de grootste ontsteltenis uit;

- - - - - *Ach!*

*Wat treft die naam my, als een doodelyke slag,
Op 't anstig harte! ó Goôn! wilt Edipus bewaaren!
't Spant al; de tyd, de plaats, 't orakel, en de jaaren
Der Koningin; 't spant alte zaam tot myn bederf.
Kan't mooglyk weezen! Goôn! dat ik veel liever sterf!*

In het volgende Tooneel roept hy weder uit:

- - - - - *Ach ontmenschten!*

*Indien gy badt gedaan, het geen myne ouders wenschten,
Ik had myn Vader, ach myn Vader! noit gedood;
Ik had myn' Moeder noit gekust als Bedgenoot.
Nu ben ik, door uw' schuld, dat ik met schrik aanschonwe,
De Broeder van myn' Zoons, de Zoon van myne Vrouw.*

Ik twyffel, zeg ik, of in die woorden dat *trop de froideur*, gelyk *Voltaire* zulks noemt, te vinden zy. Echter wil ik gaarn toestaan, dat hy te lang spreekt, nadat hy alles weet: schoon ik ook bekennen moet, dat men die grootheid van moed, die ons in de verdichte Helden der oudheid voorgesteld wordt, in weinig Tooneelstukken

ken zo fraai uitgebeeld zal vinden, als in deezen Edipus; en dit voor 't laatste noch tot zyn voordeel zeggen, dat hy den Edipus van *Voltaire* verre overtreft, te weeten, hier in, dat hy zich, in dien schrikkelyken en wanhoopigen staat, noch met zyne deugd, en onnozelheid in die gruweldaaden, vertrooft, en zich genegen toont om te sterven, om daar door zyne Onderdaanen gelukkig te maaken: daar de ander alleenig uitroept;

*Miserable vertu, nom sterile & funeste,
Toi, par qui j'ai réglé des jours que je déteste,
A mon noir ascendant tu n'as pu résister.*

Schoon ik deze woorden gansch niet kwaad vinde: maar wil alleen zeggen, dat ik meerder grootmoedigheid in die van den Edipus van *Corneille* bespeure, omdat hy in dien jammerlyken staat zich noch eenigszins trooft in het overdenken, dat zyne dood het einde der rampen van zyn volk medebrengen zal. Voor 't overige wil ik wel belyden, dat deeze Alleenspraak van Edipus by *Voltaire* volmaakt is; in de welke de wanhoop en de droefheid, die hem beheerschen, naar 't leeven afgebeeld zyn; en, het geene zeer fraai en natuurelyk is, van het begin tot het einde toe, van regel tot regel aangroeijen en meer uitbarsten. want ik wil hem zynen roem niet benyden, daar hy den zelve waarelyk verdiend heeft. Zo zyn ook de laatste woorden, die hy spreekt, onverbeterlyk; daar hy *Jocaste* van hun beider ongeluk verwittigt, op deeze wyze;

- - - *C'en est fait: nos destins sont remplis.
Laius étoit mon Pere, & je suis vôtre fils.*

Waarop hy wanhoopende vertrekt. Evenwel dunkt my, dat 'er iets schrikkelyker en ontroerender is in die bezadigheid van mynen Edipus, als in de wanhoop van den an-

anderen. want dat een mensch, zo ongelukkig als Edipus, tot wanhoop vervalt, is natuurelyk en gemeen: maar zo schrikkelyke rampen te ondergaan, en de zelve op de grootheid van zynen moed en geduld te laten afftuiten, ten minsten zich door geene wanhoop te laten vervoeren, en meester van zyne zinnen te blyven, is bovennatuurelyk, maar niet onmogelyk; is dat verwonderlyke, dat *Merveilleux*, gelyk de Franschen zeggen, dat meer in staat is, om de harten der Toehooreren te beweegen en te ontroeren, dan iets in de wereld. Den Heer *Voltaire* hier in den lof gegeven hebbende, die hem toekomt, moet ik weder aan den anderen kant zeggen, dat de eerste woorden die zyn Edipus spreekt, zo als hy van zyn ongeluk volkomen overtuigd wordt, zeer laf en koud zyn, zelfs in vergelykinge van die van *Corneille*. De Leezer kan 'er van oordeelen.

EDIPE.

Quel étoit-il enfin.

PHORBAS, se jette aux genoux du Roi.

Seigneur, qu' allez-vous faire?

EDIPE.

Achève. je le veux.

PHORBAS.

Jocaste étoit sa mère.

ICARE.

Et voilà donc le fruit de nos genereux soins!

PHORBAS.

Qu' avonns nous fait tous deux?

EDIPE.

Je n' attendois pas moins.

ELFDE HOOFDSTUK.

*Van den aard en eigenschap van den trant
der Nederduitſche Vaarzen.*

THans heb ik *Corneille* naar myn vermogen verdedigd: of ik zulks wel of kwaalyk gedaan hebbe, zal ik van het oordeel van 't algemeen afwachten. Dit en het volgende Hoofdstuk wyde ik aan den Heer mynen Berisper: of ik my daar wel of kwaalyk in gekweeten hebbe, laat ik mede aan zyn eigen oordeel over. Hy zegt onder anderen in zyn uittreksel van mynen Edipus, dat eenige myner Vaarzen hem vry wat hard voorkomen. Ik zal my wel wachten van hem zulks te betwiften, wel wetende, dat een ander altyd beter over de hardheid of vloeiendheid van iemands Vaarzen oordeelen kan, dan de Dichter zelve; die de zynen dikwils weet te leezen op eenen toon, die hem natuurelyk, doch anderen hard en ongewoon voorkomt. By voorbeeld, myn Berisper zal mogelyk gewoon zyn, in het leezen altyd in het midden en op het einde der Vaarzen wat te poezen; daar ik in tegendeel gewoon ben de Vaarzen te leezen naar de verdeeling en sluiting van den zin, eveneens of 't geen Vaars maar onrym was. Myn Berisper begeert, dat het einde van den zin, of ten minsten van eene volkome uitdrukking, altyd op het einde van een Vaars kome, gelyk de Franschen naauwkeurig waarneemen: in tegendeel verbeeld ik my, dat in Tooneeltaal, zo wel in een Treur als Blyſpel, het rym altyd zo weinig gehoord moet worden, als 't mogelyk is. Een van beide heeft zekerlyk ongelyk. doch ik vlei my, dat de beste Hollandsche Dichters aan myn kant zyn; schoon myn Berisper zich zekerlyk met het zelfde vleijen zal; niettegenstaande *onze beste Dichters hier van om de gemak-*

makkelykheid een gebruik gemaakt hebben. Doch zo hy de Schryver van de Voorrede, gesteld voor het vertaald de Berispdicht van *Boileau*, genaamd *De Mensch dwaazer als het Dier*, zelve niet is, kan hy ten minsten één Nederduitschen Schryver aanhaalen, die met hem van een gevoelen is; want deeze spreekt mede op verscheidene plaatsfen van diergelyke Overspringingen. 't Is my lief, dat ik hier een nader verklaring van dat woord zie; want ik wil wel bekennen, dat ik tot noch toe niet wist, wat voor betrekkellykheid dit woord op de Poëzy hadt. trouwens de Franschen noemen het *enjamber*. en waarom zouden zy meer wetten hebben als wy? schoon zy zulks alleen in de Alexandrynsche vaarzen verbieden, in die van vyf, vier, of minder voeten toestaan, volgens de getuigenis van * *Mr. de Senecé*. Ook verklaar ik hier rond uit, myn Berisper neeme zulks ten goede, dat ik geheel van gedachten ben, dat de wet, die de Heer *Boileau* in zyne Dichtkonst den Franschen Dichteren voorschryft, op onze Nederduitsche Dicht of Rymkonst niet toepasselyk is. te weeten daar hy schryft; *Cb. I. vers 105.*

*Que toujours dans vos vers, le sens coupant les mots,
Suspende l'hémistiche, en marque le repos.*

Zulks is eene eigenschap van de Fransche taal; maar onze rymtrant gaat wel een toontje hooger, en kan niet, als met verlies van zyne natuurelyke fraaiheid, op die zingende en springende leeft der Franschen geschoeid worden. ja 't is den zelve also eigen, als of men met *Conradus Goddaeus* Nederduitsche vaarzen op Latynschen en Griekschen voetmaat wilde schikken. De trant van onze vaarzen komt veel nader aan dien der Latynsche *Jambica*, daar zy hunnen oorsprong ook aan verschuldigd zyn, en willen met een gestadigen en langsaamen dreun

E 2

uit-

* *Dissertation sur la composition de l'Epigramme, pag. 40.*

uitgesproken worden; het geen voornaamelyk aan het Heldendicht en Treurspel eigen is. En om te bewyzen hoe weinig overeenkomt 'er tusschen den trant van onze en der Franschen Vaarzen zy, moet men alleen maar aanmerken, dat de Franschen meestentyds maar vyf, en zeer dikwils maar vier lange lettergreepen in een Vaars van zes voeten hebben, daar 'er altyd zes in de onze zyn. Als de Latynen in hunne *Jambica*, twee korte lettergreepen achter een wilden plaatsē, maakten zy het Vaars eene greep langer: de Franschen zullen dat viermaalen in één Vaars doen, en behouden evenwel hun juist getal van twalef en dertien greepen. Van deeze drie Vaarzen van *Boileau*,

*Mais pourtant on a vu le vin Et le basard
Inspirer quelquefois une Muse grossière,
Et fournir, sans génie, un couplet à Linière.*

heeft het eerste eigelyk maar vyf; de twee andere maar vier voeten. Het volgende,

Mais pour un vain bonheur qui nous a fait rimer,

dat waarelyk zes voeten heeft, is een van die geene, die by de beste Fransche Dichters minst gebruikt, en voor de slechtste gehouden worden. hierom hebben zy de sneē van 't vaars veel noodzaakelyker van doen, dan wy; want zonder de zelve zou men niet kunnen weten, of het vaarzen waaren, of niet. daar in de onze veeltys de sneē verwaarloofd wordt, zonder dat het vaars daarom iets van zynen luister of fraaiheid verliest: als by voorbeeld dit vaars van de beroemde *Katharyne Lescaijje*,

Haar traanen storten, onder 't storten van haar bloed,

is, hoewel 'er geen' snede in is, zo fraai, als een, dat oit gemaakt is. Doch ik verdwaal te ver van het spoor, want myn *Berisper* sprèekt eigelyk niet van de snede van 't vaars.

't vaars. echter kan men uit dit staaltje alleen zien, hoe veel overeenkomst de Fransche en Duitsche vaarzen met elkandere hebben. Laat ons wederkeeren tot de overspringingen, die, op veele plaatsen, de oorzaak van de hardigheid myner vaarzen zyn. In myne **Lierzangen**, en, in 't algemeen genomen, in allerhande soort van vaarzen, 't zy lange of korte, in de welke het rym door elkandere geschakeerd wordt, maak ik altyd dat de zin met het laatste rym uit is: gelyk, by voorbeeld, in den Opdragt van mynen Edipus, altyd na den vierden regel: want in diergelyken wil het rymwoord duidelyker gehoord worden; schoon ik zelfs ook in de andere tusschen beide komende vaarzen die overspringingen niet vermyde. In een doorgaand vaars, gelyk in een Heldendicht of Treurspel, te willen, dat men, met het einde van 't vaars, altyd den zin sluite, is net zo eigen, als of men *Virgilius* berispen wilde, dat hy het zelfde in zyne *Æneis* mede niet gedaan heeft. indien hy zich aan zo slaaffsch eene wet verbonden hadt, zou die zelfde fraaiheid van zyne vaarzen, over de welke men zich tegenwoordig eer moet verwonderen, dan zich verbeelden de zelve te kunnen naarvolgen, zeer verre te zoeken zyn. De hardigheid myner vaarzen wordt mede toegeschreeven aan het gebruiken der rymwoorden, *Die, dat, van, en, is,* enz. Het heeft my geluft, om te toonen, dat deeze rymwoorden, en overspringingen, daar de Berispen het zo druk mede heeft, by onze voornaamste Dichters gansch niet gemyd zyn, hier eenige voorbeelden uit *Vondel*, *Antonides*, en *Rotgans* aan te haalen, en aldus te bewyzen, dat der zelve ooren hieromtrent alzo weinig Franschgezind geweest zyn, als de mynen. Ik zou 'er mogelyk wel eenige van myn Berispen zelf by kunnen voegen, maar heb die moeite gespaard, omdat ik niet wel weete, welke vaarzen hy zelf gemaakt heeft, of door anderen heeft laaten maaken. Zo schryft *Vondel* in *Palamedes*, V. Bedryf:

- - - - - *Dicht aan de voeten van
De aanbiddelyke Maagd.*

In het eerste boek van zyn vertaalden Eneas van Virgilius:

*Hy kuste haar , en sprak , myn Dochter , schutsvrouw van
Uw Cyprus.*

En een weinig verder :

*Na veele jaaren zal 't gewis gebeuren , dat
Assarakus geslacht — — —*

In het tweede boek :

*En kinders , zoet van aard , en lieven Vader , wien
Te duchten staat — — —*

Rotgans in zyn Treurspel , Eneas en Turnus :

*Maar ik , bewoogen door de bloedverwantschap , en
Uw trouwe diensten , daar ik aan verbonden ben.*

Dit bovenstaande diene tot antwoord op 't veroordeelen van de rymwoorden, *Die, dat, van, en, enz.* Het volgende zal bewyzen, dat die zelfde Dichters van andere diergelyke overspryingingen ook niet vreemd zyn. *Vomdel* weder in het eerste Boek van Eneas :

- - - - - *De stormvlucht berst op gods
Bevel door de ope poort.*

Ik zou mynen Berisper raaden, dit vaars wat zacht te leezen, want anders vrees ik voor de trommelvliezen van zyne ooren. Noch in 't zelfde Boek :

- - - - - *Eneas zuchtte nit al
Zyn hart.*

In het tweede Boek noch tweemaal met het zelfde rymwoord *al*.

*Dat kermen zet terfoud de barten om, en al
De oploopenheid bedaart. wy porren hem, by zal
Ons melden.*

Een weinig verder: - - - En zagen zwygende al
Het onweer komen.

Rotgans in zyn eerste Huwelykszang:

- - - - - *Vondt niets berisplyks in
Haar leden en gelaat.*

In zyn Encas en Turnus, III. Bedr. 3. Toon.

*Gy nadert net van pas, myn waarde Dochter, om
Van uw Heer Vaders band van daag den Bruidgom
Te ontfangen.*

In het achtste Tooneel van 't IV. Bedr.

*Ai voeg noch eene deugd by zo veel deugden. laat
Ik u beweegen.*

In zyn Treurfpel van Scilla, I. Bedr. 3. Toon.

*Kent gy den tooren niet op 't booge bolwerk, daar
De klanken — — — —*

In het eerste Tooneel van 't V. Bedryf:

*Helaas! wat neemt gy voor in uwe woede? spaar
U zelve.*

De zoetvloeiende *Antonides* zal ons niet minder voor-
beelden hier van verschaffen in zyn Yfroom: als, pag. 5.

*Maar als de winter met zyn' seiffen loof en kruid
Heeft afgemaaid, en steekt zyn' hoofd al brullende uit
Zyn sneeuwspelonken op.*

Noch op de zelfde Bladz.

*Waar 't wrokkend Kermerland en Haarlem, dat te veel
Vertrouwende op zyn magt — — —*

Pag. 11.

*De ontzachtlyke God schudt het hoofd van gramschap, zet
Al 't Zeehof over ende.*

Pag. 13.

*Die man en bloedverwant geleiden, met een sleep
Vriendinnen, daar ze, moe rinkinkens, zich vast schiep
Begeeven.*

Pag. 14.

*En treden nu niet meer langs Huizen, maar en rift
Palcizen.*

Pag. 15.

*Die op de vlegels van den Westewind voor uit
Gedraagen.*

Pag. 19.

*Uw Bruidschat te bezien en Trouwring, die alom
Vermaard.*

Het Konstgenootschap *Nil Vol. Ard.* in Orondates en
Statira, I. Bedr. 1. Tooneel:

- - - - - *Hoort gy dien krygsorkaan
Niet bruiſſchen, en de muurrameijers de oude wallen
Van Babel schudden?*

Vaarzen, die hunnen maaker wel waardig zyn. Maar al voorbeelden genoeg. Doch het zy met verlof van mynen Berisper, dat ik hem vraage, of dat woord van overspringingen, dat ik niet weete oit by iemand anders gelezen te hebben, van zyne eige uitvinding zy, dan of hy 't uit een anderen Schryver gehaald heeft? maar waar toe is 't noodig zulks uit Nederduitsche Schryveren te haalen? is 't niet genoeg, dat de Franschen, het veroordeelen? die geestige en zoetvloeiende Franschen, zeg ik,
dit

die zekerlyk veel beter rymen als wy, en van wie we be-
kennen moeten, die kunst meest geleerd te hebben? Dit
zal immers wel naar zyn zin gesproken zyn. schoon ik
het houden zou met den smaak van zeker geleerd † Man
in Vrankryk, zelve een Franschman, die, een lieheb-
ber van een hartig glas wyn zynde, gewoon was te zeg-
gen, dat hem het leezen van Fransche Vaarzen smaakte,
of hy water dronk. Maar ik wenschte wel eens van dien
Heer te mogen hooren, wat het eigelyk zy, dat wy om-
trent het rym van de Franschen geleerd hebben. Is 't het
vermyden der overspringingen, en het klaar en duidelyk
in acht neemen van de snede van 't vaars? Zo moet hy
groot vermaak vinden in het leezen van de werken van
den Ridder *Cats*. en als dit zo is, moeten we ons ze-
kerlyk ten hoogsten van *Vondel* beklagen, die onze
Dichtkunst zodanig verbaasterd heeft. Of wil myn *Be-*
risper, dat we de Franschen volgen in het door een men-
gen van lange en korte lettergreepen? Zo zal hy den rym-
trant van den geleerden en zoetvloeienden Dichter van
den Nederlaag van *Xerxes* zekerlyk hoog waardeeren;
want deeze schynt mede van die zelfde gedachten te zyn:
als in het I. Bedr. 3. Toon. daar hy dus schryft:

Niemand vreeft voor gevaar.

En noch fraaijer in deeze heerlyke en hoogdraavende
vaarzen, II. Bedr. 2 Tooneel:

*Waar door dat Griekenland zal beeven als een blad
Van de Eiken van Dodone, of Ixion op 't rad.*

Dat mogen eerst vaarzen genaamd worden! daar komen al
de Prulpoëetjes niet eens by te pas! maar ik heb in lang geen
Fransch gesproken, en myn *Berisper* zal 'er mogelyk al
weer naar verlangen. Noch een woordje dan, en daarmede
hier van genoeg. Zo schryft de geleerde en Oordeelkundige
Rapin. * *Il y a encore des beautez & des agrémens, dont*

E 5

cha-

† *Nic. Bourbon. Menagiana, Tom. I. p. 139.*

* *Reflexion 38. sur la Poëtique en General.*

chaque langue est capable, que le Poëte doit sentir, & qu'il ne doit pas confondre, quand il écrit dans une autre langue, que ceux qu'il se propose pour modeles. Ce que Virgile a bien compris en imitant Homère. Car il ne s'est pas abandonné à le suivre servilement dans le tour de sa versification: il reconnut d'abord, que ces mots vastes — — — Horace, qui s'étoit proposé les Odes de Pindare pour modele de celles qu'il écrivoit en Latin, quitta bientôt le nombre & le tour du vers de cet Auteur, dont il ne trouva pas que la langue Latine put s'accommoder. Comme la Poësie Françoisse ne s'est pas accommodée du nombre de la Poësie Espagnole & Italienne: parce que chaque langue a de certains airs, qui font la beauté de son caractère. C'est un grand art, que de connoître ses beautés, & de les bien distinguer les unes des autres.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Corrollarium voor den Schryver van het zogenaamde Uittreksel.

EIndelyk zal ik, tot een toegifse, de vryheid noch gebruiken, van dit uittreksel zelf van vooren tot achteren eens te doorbladeren, en des Schryvers manier van uittrekken in het kort te onderzoeken. dit alleen vooraf zeggende, dat my zyn styl en taal in 't algemeen voorkomt, als opgesteld zynde van iemand, die zich weinig in welschryven geoeffend heeft; behalven dat'er, gelyk ik zo aanstonds aantoonen zal, grove fouten tegen de taal in zyn: daar my dunkt, dat iemand, die (en zulks in de Boekzaal) Duitsche vaarzen en werken onderzoeken en berispen wil, zorg behoorde te draagen, dat hy zulks in eene goede taal deedt; ten minsten dat een Dichter, wiens werk hy onderzoekt, en wiens woorden hy aanhaalt, geene reden hadt te klaagen, dat zyne

ne gedachten maar ten halven uitgedrukt, zyne vaarzen verlamd, en zyne waarneemingen omtrent de taal vernietigd, en in den wind geslagen zyn.

Pag. 573. Schryft hy voor eerst, kwanfuis met myne woorden: *Dat dit stuk in het Fransch zo beereelyk en deftig is, dat het onmogelyk in het Nederduitsch kan ver- taald worden.* schoon'er in myne Voorrede staat, *wel vertaald kan worden*; 't geen zekerlyk iets anders is. want, dat het vertaald kon worden, heb ik getoond; maar dat het wel vertaald kan worden, is, volgens myn Berispe, noch niet bewezen.

Pag. 574. begaat hy de lompste fout tegen de taal, die men bedenken kan. Zo schryft hy; *Hierom verzoeks by zyne Leezers*; „*Dat, indien ze mede iets van die „ziekte gevoelen, de zelve eerst afte willen leggen.* Daar een jongen, die even zo veel weet, dat men hem in 't Latynsche school bestelt, hem zou kunnen leeren, dat hy noodzaakelyk hadt moeten schryven: *Dat zy - - - af willen leggen*, en zo staat'er in myne Voorrede: of anders, indien hy *afte willen leggen* behouden wil, dat hy dan *dat* geheel uitgelaaten moest hebben. Want wat jammerlyke taal is dit! *by verzoeks, dat de zelve eerst afte willen leggen.* Hy mag zich zeker wel wat haasten, als hy noch op den hoogsten trap der weetenschappen komen wil. Heb ik geene reden, om deezen taal en oordeelkundigen Boekzaalschryver te bedanken, dat hy den Leezer eene zo elendige en ge- rabraakte taal voor de myne in de hand wil stoppen?

Pag. 578. Schryft hy weder in het aanhaalen van myne woorden, *de Fransman te vertaalen*; daar hy noodzaakelyk, gelyk ik gedaan heb, hadt moeten schryven, *den Franschman.* Ik weet wel, dat'er achter in de Drukfeilen (die, ééne alleen uitgezonderd, alle in het uit- trekfel van Edipus begaan zyn) aangemerkt is, dat'er op veele plaatsfen staat, *van de Heer* in plaats van *vanden Heer.* De Schryver zal mogelyk geen tyd gehad hebben.

ben, of door zyne afweezendheid verhinderd zyn, om de proef naar te zien. maar een Leezer kan daar naauwelyks by den drukker naar gaan verneemen. Doch als ik zelve geen tyd had, zoude ik ten minsten maaken, dat ze in beter handen kwam. Daarenboven schryft hy *Fransman*, in plaats van *Franscbman*, gelyk hy ook doorgaands *Nederduits* en *Frans* zonder *cb* schryft; daar zelfs de geringste taalkundigen weten, dat men schryven moet, *Aardsch*, *Duitsch*, *W'erreltsch*, *Engelsch*, enz. Zie Sewels *Spraakkonst* pag. 9. 't welk een algemeene regel is, gelyk my dunkt, dat ik ook ergens in de *Spraakkonst* van Moonen, die ik tegenwoordig niet by de hand heb, gelezen hebbe, dat alle byvoegelyke Naamwoorden, van een zelfstandig afkomstig, of die den naam van een Volk of plaats uitdrukken, en in de uitspraak met eene *s* eindigen, met *sch* geschreeven moeten worden. 't Is my leed, dat ik my met zulke beuzelingen op moet houden, doch doe het, omdat ik hoope, dat myn Berisper zich in het vervolg van doezen raad wel zal willen bedienen.

Op de zelfde Bladz. schryft hy, dat ik zegge, geene zwaarigheid gemaakt te hebben, *van de aaneenschakeling der rede afte wyken, tot zo verre*, enz. hoewel 'er in myne Voorrede staat, *van de aaneenschakeling der rede geheel afte wyken, en alleen den zin te volgen, tot zo verre*, enz. 't geen my dunkt, dat hier niet overgeslagen behoorde te zyn. Want anders zou men 'er uit kunnen verstaan, als of ik 'er, geheel van het Fransch afgaande, hier en daar andere vaarzen, van myn eigen maakfel, ingevoegd had. 't Is waar, ik heb zulks op eene plaats gedaan, doch die vaarzen van myne uitvinding genoeg getekend, dat ieder zulks zien kan: behalven dat ik den Leezer zulks ook in myne Voorrede eerst te kennen gegeven heb.

Noch op de zelfde Bladz. en in de zelfde zinsluiting schryft hy: *Ja dat by op eenige plaatsen van 4, 6, of 8. regels in het Frans, den zin kortelyk opmaakende, op een*
ge-

geheel andere wyze vertaalt. Onze uittrekker in de koelte, en fchrander toetfer van eens anders taal en vaarzen, toont hier, gelyk elders, de grondige kennis, die hy van zyne moedertaal heeft. Indien zyn iever en voortvaarendheid in het uitvoeren van dit voortreffelyk werk, hem de oogen niet geblind hadden, zou hy uit myne woorden, die hy kwansuis aanhaalt, gezien hebben, hoe hy hadt behooren te fchryven. Doch hier uit is het wel te zien, dat het des Schryvers eigen werk en opftelling is. In myne Voorrede staat duidelyk: *Ja dat ik op eenige plaatsfen, van vier, zes of acht regels in het Fransch den zin kortelyk opmaakende, den zelveu op eene geheel andere wyze vertaald heb.*

Pag. 579. zegt hy: *Op eenige plaatsfen zyn krachtige uitdrukkingen en Vaarzen, die de overzetter waarschynelyk voor onnoodig aangezien heeft, overgeslagen; daar by gebruykt by veeltyds lange omschryvingen, enz.* Van de omschryvingen, en de noodzaakelykheid der zelveu in eene vertaaling, heb ik in myne Voorrede gesproken. Heb ik krachtige uitdrukkingen en krachtige vaarzen overgeslagen, het doet my wonder, dat hy die plaatsfen uit het Fransch niet aangehaald, en met myne vertaaling vergeleeken heeft. hy zou my ten hoogsten verpligd, en ik geene zwaarigheid gemaakt hebben, van hem zelfs gelyk te geeven, daar hy 't verdiend hadt: want ik weet niet, dat ik iets, veel min geheele vaarzen overgeslagen hebbe, daar zo veel kracht in zit, of ik heb altyd getracht, is 't niet met de zelfde woorden, ten minsten de zelfde kracht en zin te behouden.

Pag. 380. Leert hy my, dat Edipus verhaalt, *hoe hy door 't uisleggen van het raadsel van den Sfinx de Thebaansche Kroone en de Koningin ten huwelyk gekreegen heeft.* Dat hy der kroone magtig wierdt, en de Koningin trouwde, weet ik; maar dat hy ze beide ten huwelyk gekreegen heeft, wist ik tot noch toe niet.

niet. en zo zulks in het Fransch staat, wil ik gaarn bekennen, dat ik die plaats kwaalyk vertaald heb: bedankende dien Heer ondertusschen, dat hy my deezen misflag zo klaar heeft willen aantoonen.

Pag. 581. begaat hy twee mislagen in myne aangehaalde vaarzen, die ik op myne rekening niet hebben wil. de eerste is, daar hy schryft;

Den volke dagelyks op Cytheron — — —

Hoe wel'er in myn Treurspel staat *daaglyks*. De tweede is tegen de spelling, of, om beter te zeggen, tegen de taal: want schoon ik *lyken* geschreeven hebbe, maakt hy'er *leiken* van. een groot oordeelkundige, die zelve noch geen onderscheid tusschen *ei* en *y* maaken kan! want ik geloof niet, dat de Letterzetter, hoe achteloos zy veelyds zyn, *leiken* zetten zouden, indien hy *lyken* geschreeven hadt. in tegendeel heb ik dikwils ondervonden, dat zy de *y* wel voor *ei*, maar zelden *ei* voor *y* gebruiken.

Pag. 583. schryft hy *Lains*, gelyk de Franschen meereendeels gewoon zyn. trouwens dan moet het goed weezen. maar ik wenschte van myn Berisper wel eens te mogen weeten, hoe veel lettergreepen die naam heeft. indien maar twee, zo moest hy *Lains*, of, gelyk ik gedaan heb, *Layus* geschreeven hebben: want indien men twee punten boven de *i* zet, geeft zulks, naar myn' gedachten, te kennen, dat die naam drie lettergreepen heeft.

Pag. 584. schryft hy ook in myne vaarzen, *en 't geen van my voorzeide*; dat daar geen taal is. ook heb ik duidelyk geschreeven, *en 't geen 't van my voorzeide*.

Pag. 585. voor het laatste, *en 't geen ik weetende heb gedaan*; dat het vaars weder een halven voet langer maakt, als 't weezen moet.

Voor-

Voor 't overige, ik geloof niet, dat ik hier nader behoeve uitteleggen, waarom ik dien Schryver pag. 13. den uittrekker van myn' *halve Voorrede* genaamd hebbe: want die dit uittrefsel, en myne Voorrede, tegen elkandere wil vergelyken, zal met my moeten toestemmen, dat het voornaamste, dat ik in de zelve zeg, van hem stilzwygende voorbygegaan is. Of zulks met den plicht van een Boekzaalschryver overeenkomt, zal ik hier niet onderzoeken: maar dit Werkje met het volgende Latynsche Punt dicht eindigen.

A D V A C E R R A M.

*Quid censore tuam perlustro lumine chartam,
Et vitia in scriptis quero, VACERRA, tuis?
Ab pudet: & fateor, laus hinc mihi nulla futura est.
Arida vesanus litora bubus aro.
Qui labor est, viridi decerpere gramina campo,
Aut guttam placido surripuisse mari?
Copia ubi praesto est, non est inventio rara.
Te bene qui laudat, hic mihi Phoebus erit.*

D R U K F E I L E N

In dit werk ingesloopen,

- Pag. 4. Reg. 15. van een stuk. Lees, van een Tooneelstuk.
28. 29. gerust s. L. gerust is.
30. laatste R. general. L. en general.
35. 17, 18, 19. Lees omdat dit Byverdichtsel niet alleen geen gedeelte, noch afhankelijk van de Hoofdzaake, maar, op zich zelf genomen, een onderwerp is, enz.
36. 7. Tezens. L. Thezens.
37. 11. Abs Aubignac. L. Abt van Aubignac.
53. 8. om-

53. 8. *ommogelykheid*. L. *onmogelykheid*.
 57. 6. *après*. L. *après*.
 58. 27. *bebad*. L. *gebad*.

Dewyl'er in mynen Edipus zelf ook eenige Drukfeilen van belang ingesloopen zyn, zal het den Liefhebber, hoop ik, niet onaangenaam weezen, dat ik de zelve hier aantoon, en op de volgende wyze verbeter.

Op de 10. Bladz. van myne Voorrede, Reg. 16. staat
naar de welke. Lees *naar den welken*.

In het Spel zelf.

Pag. 5. Vers 17. *naar 't eind gezocht*. Lees *gezocht naar 't eind*.

9. 3. *De naam*. L. *Den naam*.
 34. 11. *op onzen kruin*. L. *op onze kruin*.
 44. 6. Lees *Maar neen, myn' ziel was reeds zo bereid ter dood*,
 44. 7. Lees *Dat zygeen' vrees meêr voelt, nu 't lot buar daar toe noodt*.
 Ibid. 18. *op mynen kruin*. L. *op myne kruin*.
 61. 22. *Die weet ik*. L. *Dit weet ik*.
 66. laatste V. *ziet*. L. *niet*.
 70. 12. *Maar 't is*. L. *Hy is*.
 73. 11. *die myn' handen*. L. *door deez' handen*.
 91. 23. *En 't zelfs*. L. *Eer 't zelfs*.
 92. 11. *Spaart gy myn leeven*. L. *Spaart gy my 't leeven*.

E I N D E.

